

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ

«ΟΙ ΙΔΙΩΤΙΚΟΙ ΣΤΡΑΤΟΙ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ»

ΕΚΠΟΝΗΣΗ: ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ-ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΜΠΑΛΑΣΚΑΣ ΑΜ: 1211Μ031

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: κ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ

ΑΘΗΝΑ

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2013

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	σελ.4
Εισαγωγή.....	σελ.5
Κεφάλαιο 1 ^ο . Ιστορία των ιδιωτικών στρατών.....	σελ.8
<i>Αρχαία εποχή.....</i>	<i>σελ.8</i>
<i>Μεσαίωνα.....</i>	<i>σελ.9</i>
<i>Εμπορικές εταιρείες και νεώτερα χρόνια.....</i>	<i>σελ.11</i>
<i>20^{ος} αιώνας.....</i>	<i>σελ.13</i>
<i>Η μετά τον Ψυχρό Πόλεμο εποχή.....</i>	<i>σελ.14</i>
Κεφάλαιο 2 ^ο . Αιτίες που οδήγησαν στην ιδιωτικοποίηση της ασφάλειας και του πολέμου.	σελ.19
<i>Το διεθνές σύστημα.....</i>	<i>σελ.19</i>
<i>Η απροθυμία των μεγάλων δυνάμεων.....</i>	<i>σελ.20</i>
<i>Η αδυναμία του ΟΗΕ και άλλων περιφερειακών οργανισμών.....</i>	<i>σελ.22</i>
<i>Η αποδυνάμωση του κράτους και η άνοδος του ιδιωτικού τομέα.....</i>	<i>σελ.23</i>
<i>Αλλαγές στη φύση του πολέμου.....</i>	<i>σελ.24</i>
<i>Οι επεμβάσεις μετά την επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου.....</i>	<i>σελ.25</i>
<i>Αιτίες της ιδιωτικοποίησης του πολέμου και πρότυπα.....</i>	<i>σελ.26</i>
Κεφάλαιο 3 ^ο . Δομή, οργάνωση και λειτουργία ιδιωτικών στρατών.....	σελ.27
<i>Οι ιδιωτικές εταιρείες.....</i>	<i>σελ.27</i>
<i>Οι μισθοφόροι.....</i>	<i>σελ.32</i>
<i>Διαφορές μισθοφόρων και PMCs/PSCs.....</i>	<i>σελ.35</i>

Κεφάλαιο 4 ^ο . Ο ρόλος των ιδιωτικών στρατών / Αποτελέσματα της δράσης τους και διλήμματα.....σελ.39	σελ.39
<i>Ο έλεγχος της ισχύος.....σελ.39</i>	σελ.39
<i>Περιορισμοί της αγοράς και δυσκολίες επίβλεψης.....σελ.43</i>	σελ.43
<i>Ξεπούλημα πόρων για πληρωμή υπηρεσιών.....σελ.45</i>	σελ.45
Κεφάλαιο 5 ^ο . Το μέλλον των ιδιωτικών στρατών.....σελ.47	σελ.47
<i>Πλεονεκτήματα PMCs/PSCs και μελλοντική δράση.....σελ.47</i>	σελ.47
<i>Η ανάγκη νομικής ρύθμισης των ιδιωτικών στρατών.....σελ.48</i>	σελ.48
<i>Οι εταιρείες και η αλλαγή στις ισορροπίες.....σελ.51</i>	σελ.51
Συμπεράσματα.....σελ.54	σελ.54
Παράρτημα.....σελ.56	σελ.56
Βιβλιογραφία.....σελ.57	σελ.57
Σελίδες στο διαδίκτυο.....σελ.62	σελ.62

Περίληψη

Στην παρούσα εργασία γίνεται προσπάθεια μέσα από την ιστορική αναφορά του φαινομένου των μισθοφόρων και των ιδιωτικών στρατών να φανεί καλύτερα η διαχρονικότητα της πορείας τους και ο ρόλος τους στις στρατιωτικές και πολιτικές εξελίξεις. Οι αιτίες της εμφάνισής τους και καθιέρωσής τους κατά περιόδους στηρίζονται πολλές φορές σε παρόμοιους παράγοντες ή συνοδεύονται από τις ειδικότερες αλλαγές του διεθνούς συστήματος και τα χαρακτηριστικά της συγκεκριμένης εποχής.

Η λέξη μισθοφόρος χρησιμοποιείται στην καθημερινότητα αλλά όχι πάντα με εννοιολογική ακρίβεια. Από την άλλη αγνοείται από πολλούς ότι ένα μεγάλο μέρος των στρατών που δραστηριοποιούνται σε πολεμικά πεδία είναι ιδιωτικός και οι στρατιώτες είναι κατά μία έννοια μισθοφόροι ή αλλιώς υπάλληλοι των ιδιωτικών στρατιωτικών εταιρειών. Οι εταιρείες αυτές αναπτύχθηκαν ραγδαία μετά το τέλος του Ψυχρού πολέμου και καθιερώθηκαν σχεδόν ως αναγκαίες από τις μεγάλες δυτικές στρατιωτικές δυνάμεις στους πρόσφατους πολέμους του Αφγανιστάν και του Ιράκ. Με πλήθος εργαζομένων, οπλισμού, υλικού, εγκαταστάσεων, τομέων δραστηριοποίησης, οι εταιρείες αναπτύσσονται κάθε χρόνο περισσότερο. Οι επιχειρήσεις τους εκτείνονται από το πεδίο των μαχών μέχρι τις υποδομές, τις μεταφορές, τη φρούρηση, τις μετακινήσεις και τις πληροφορίες.

Η συνεχόμενη ανάπτυξη και εταιρική γιγάντωσή τους όμως δεν έχει συναντήσει μια συνολική και αποτελεσματική ρύθμιση από πλευράς διεθνούς κοινότητας ή κρατών (εκτός ελάχιστων περιπτώσεων) που να αφορά στους κανόνες λειτουργία τους, τη νομική θέση τους μέσα στην σύρραξη, τη διαφάνεια σε σχέση με τη νομιμότητα των ενεργειών τους και τέλος τις σχέσεις τους με την ηγεσία των κρατών και τις εθνικές ένοπλες δυνάμεις.

Η δράση των ιδιωτικών στρατών συμπλέει με τα συμφέροντα των ισχυρών κρατών ή των ηγετών ανίσχυρων κρατών που μπορούν όμως να πληρώσουν τις υπηρεσίες που προσφέρουν οι ιδιωτικές εταιρείες. Το μέλλον τους άρα στο συνεχώς παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον είναι στενά συνδεδεμένο αφενός με τη ζήτηση των υπηρεσιών τους και αφετέρου με τις πολιτικές αποφάσεις αυτών που τις χρησιμοποιούν.

Εισαγωγή

Η λέξη στρατός παραπέμπει παραδοσιακά στην αντίληψη μίας δύναμης με κρατική υποδομή και οργάνωση που έχει ως σκοπό την προστασία, την ασφάλεια και την άμυνα του κράτους αυτού, έχοντας την υποχρέωση να στηρίζει την εθνική πολιτική και τα εθνικά συμφέροντα. Αυτή η αντίληψη σχετίζεται με τους εθνικούς ή κρατικούς στρατούς. Παράλληλα όμως και πέρα από αυτούς υπάρχουν οι ιδιωτικοί στρατοί. Στρατοί αποτελούμενοι από ανθρώπους που προσφέρουν πολεμικές και στρατιωτικές υπηρεσίες σε οποιονδήποτε μπορεί να τους προσλάβει, με αντάλλαγμα το κέρδος. Οι τελευταίοι είναι γνωστοί ως μισθοφόροι, η παρουσία των οποίων είναι αξιοσημείωτη και έχει καταστεί σε μεγάλο βαθμό καθοριστική στις πολιτικές και στρατιωτικές εξελίξεις κατά τη διάρκεια της ιστορίας μέχρι σήμερα. Στη σύγχρονη εποχή οι ιδιωτικοί στρατοί έχουν αλλάξει δομή και οργάνωση και έχουν διευρύνει τις λειτουργίες και το ρόλο τους. Οι ιδιωτικές εταιρείες παροχής στρατιωτικών υπηρεσιών είναι σήμερα κυρίαρχες στο χώρο των ιδιωτικών στρατών, διαθέτοντας όπως όλες οι μεγάλες εταιρείες, μεγάλα κεφάλαια, πλήθος εργαζομένων και πολλές διασυνδέσεις με όλο το φάσμα του επιχειρηματικού, οικονομικού και πολιτικού κόσμου.

Η ζήτηση για τις υπηρεσίες τους μετά τη λήξη του Ψυχρού πολέμου αυξήθηκε κατακόρυφα και η ανάπτυξή τους δημιούργησε νέα δεδομένα στο εσωτερικό των κρατών και σε διεθνές επίπεδο. Πολλά θέματα σε σχέση με τη λειτουργία τους και τα αποτελέσματα της χρήσης και δράσης τους είναι ακόμα ρευστά. Υπάρχουν παράλληλα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα, ενώ η ρύθμιση της λειτουργίας τους σε κρατικό και διεθνές επίπεδο είναι ακόμα ελλιπής. Όλα αυτά δημιουργούν διλήμματα σχετικά με τις ιδιωτικές εταιρείες, τη στιγμή που η χρήση τους γίνεται ολοένα και σε μεγαλύτερο βαθμό, από όλους τους δρώντες του διεθνούς συστήματος, κράτη, διεθνείς οργανισμούς, ΜΚΟ, πολυεθνικές επιχειρήσεις μέχρι και ομάδες στο εσωτερικό των κρατών.

Το φαινόμενο των ιδιωτικών στρατών μπορεί να έχει μία νέα δυναμική αλλά δεν είναι νέο. Η δυναμική αυτή δείχνει ότι στο μέλλον η ανάπτυξη των ιδιωτικών στρατών θα συνεχιστεί αλλά το ζήτημα είναι αν οι συνέπειες της θα είναι ευνοϊκές όχι μόνο για τους προμηθευτές αλλά και για τους πελάτες.

Στην παρούσα εργασία γίνεται μία συνοπτική παράθεση και ανάλυση των παραπάνω, τίθενται κάποια από τα ζητήματα και επιχειρήματα σχετικά με τους ιδιωτικούς στρατούς στη σύγχρονη εποχή και τα ακόλουθα συμπεράσματα.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μια ιστορική αναδρομή στην εμφάνιση των μισθοφόρων στα πολεμικά πεδία, στα αποτελέσματα της παρουσίας τους και στην εξέλιξή τους στη σημερινή εποχή. Οι ενώσεις και οι εταιρείες μισθοφόρων κατά τα ιστορικά χρόνια παραπέμπουν κατά πολύ στις σύγχρονες ιδιωτικές στρατιωτικές εταιρείες, παρατήρηση που αναδεικνύει ότι οι ιδιωτικοί στρατοί δεν εμφανίστηκαν τον 21^ο αιώνα, αλλά επανεμφανίστηκαν πιο δυναμικά σε μια διαδικασία εξέλιξης και ανταποκρινόμενοι στο σύγχρονο διεθνές περιβάλλον και στις συνθήκες της διεθνούς αγοράς.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύονται οι αιτίες που οδήγησαν (ή οδηγούν) στην χρησιμοποίηση μισθοφόρων και ιδιωτικών εταιρειών για τη διεξαγωγή πολέμου και γενικότερα στην ιδιωτικοποίηση της ασφάλειας. Παράγοντες που ώθησαν την ιδιωτικοποίηση και άλλαξαν το προφίλ των εταιρειών, όπως η αλλαγή του διεθνούς συστήματος, η αποδυνάμωση των κρατών, η άνοδος της τεχνολογίας, η απροθυμία των μεγάλων δυνάμεων και η αδυναμία του ΟΗΕ και άλλων διεθνών οργανισμών να επιβάλλουν τη διεθνή νομιμότητα ή ένα κατασταλακτικό μηχανισμό.

Η πολύπλοκη φύση του πολέμου στη σημερινή εποχή δημιουργεί ανάγκες για υπηρεσίες σε πολλούς τομείς με μεγάλο εύρος και βάθος. Στο τρίτο κεφάλαιο εξετάζεται πώς οι σύγχρονες εταιρείες έχουν ανταπεξέλθει στη ζήτηση της αγοράς και έχουν καλύψει όλους τους τομείς στους οποίους παλαιότερα είχε αποκλειστική αρμοδιότητα το κράτος μέσα από τις εθνικές ένοπλες δυνάμεις και άλλες κρατικές υπηρεσίες. Αναλύεται η δομή τους, η οργάνωσή τους και η λειτουργία τους. Η τελευταία διαφοροποιεί τις εταιρείες σε μεγάλες κατηγορίες που παρόλα αυτά είναι δύσκολο να κρατηθούν σε εντελώς διαχωριστικά πλαίσια. Οι εταιρείες που προσφέρουν στρατιωτικές υπηρεσίες, πρέπει τέλος να διακριθούν έναντι των μισθοφόρων. Οι τελευταίοι αποτελούν την παραδοσιακή μορφή και το δυναμικό των ιδιωτικών στρατών. Η λειτουργία τους, η διεθνής νομική τους κατάσταση και οι δυνατότητές τους είναι κάποια από τα χαρακτηριστικά που τους διακρίνουν από τις εταιρείες, τουλάχιστον μέχρι έναν βαθμό, καθώς οι μισθοφόροι μπορούν κάλλιστα να

γίνουν υπάλληλοι των εταιρειών, δημιουργώντας ερωτηματικά για την ασφάλεια της παραπάνω διάκρισης.

Στο τέταρτο κεφάλαιο ακολουθεί ο ρόλος των ιδιωτικών στρατών, μισθοφόρων και κυρίως εταιρειών. Ποιες είναι οι σχέσεις τους με τους λοιπούς δρώντες του διεθνούς συστήματος, κράτη, διεθνούς οργανισμούς, πολυεθνικές εταιρείες και μη κυβερνητικές οργανώσεις. Επίσης, αναλύονται τα αποτελέσματα από τη δράση των ιδιωτικών στρατών. Πως μπορούν να επηρεάσουν τις διεθνείς εξελίξεις, την πορεία μιας τοπικής ή περιφερειακής σύγκρουσης, τη σχέση ισχύος μεταξύ των εμπόλεμων μερών. Μπορεί η δράση τους να αλλάξει τη φύση του πολέμου ή τους κανόνες που τον διέπουν; Όλα αυτά τα ζητήματα γεννούν διλήμματα σχετικά με τη χρήση τους.

Στο πέμπτο κεφάλαιο γίνεται μια προσπάθεια να κατανοήσουμε την πορεία των ιδιωτικών στρατιωτικών εταιρειών προς το μέλλον και την πιθανή εξέλιξή τους. Το σίγουρο είναι πως οι ιδιωτικοί στρατοί ήρθαν για να μείνουν στο διεθνές σύστημα και η απορία είναι αν θα έχουν τον ίδιο ή πιο διευρυμένο ρόλο, όσο περισσότερα κράτη, πολυεθνικές επιχειρήσεις, διεθνείς οργανισμοί και οργανώσεις στρέφονται στη ζήτηση των υπηρεσιών που προσφέρουν.

Τέλος, εκφράζονται κάποια συμπεράσματα για όσα έχουν προηγηθεί και μία αποτίμηση των ιδιωτικών στρατών. Ποια είναι η συνεισφορά και η αναγκαιότητά τους;

Κεφάλαιο 1^ο

Ιστορία των ιδιωτικών στρατών

Οι ιδιωτικοί στρατοί είναι ένα φαινόμενο σχεδόν τόσο παλιό όσο ο πόλεμος. Η φράση αυτή δεν προέρχεται από μια εκτίμηση μερίδας των συγγραφέων αλλά εξετάζοντας τα ιστορικά γεγονότα και την καταγραφή της παρουσίας και δράσης των ιδιωτικών στρατών κατά τη διάρκεια των χρόνων.

Αρχαία εποχή

Οι πρώτες ιστορικές αναφορές για μισθοφόρους προέρχονται από τη μάχη του Καντές (1274 π.Χ.) στη σημερινή Συρία, όπου οι Αιγύπτιοι πολέμησαν με τους Χετταίους και ο φαραώ χρησιμοποίησε μονάδες που είχε προσλάβει από τη Νουμιδία¹. Οι Αιγύπτιοι ακολούθησαν αυτή την πρακτική μέχρι την πτώση του βασιλείου τους. Στη μάχη του Πηλουσίου το 525 π.Χ. μεταξύ Αιγυπτίων και Περσών, όπως περιγράφεται στον Ηρόδοτο², Έλληνες μισθοφόροι στρατιώτες, οι οποίοι είχαν ήδη καταστεί περιζήτητοι για τις πολεμικές τους αρετές και ικανότητες, πολεμούσαν για λογαριασμό και των δύο πλευρών, κυριαρχούσαν δε ως αποφασιστικοί παράγοντες και στα δύο μέτωπα.³ Οι περισσότερες πληροφορίες που έχουν σχέση με τους μισθοφορικούς στρατούς αντλούνται από την αρχαία ελληνική ιστορία. Ο Θουκυδίδης αναφέρει τη χρήση των μισθοφόρων σε διάφορα σημεία κατά τον Πελοποννησιακό πόλεμο⁴. Στο βιβλίο Κύρου Ανάβασις⁵ ο Ξενοφών περιγράφει τη συμμετοχή 10.000 Ελλήνων μισθοφόρων στην εκστρατεία του Κύρου προκειμένου να διεκδικήσει το θρόνο της Περσίας από τον αδελφό του Αρταξέρξη και την περιπετειώδη επιστροφή τους, την κάθοδο των μυρίων, από τα βάθη της

---

¹ Larry Taulbee, "Reflections on the Mercenary Option" *Small Wars and Insurgencies* 9, no.2 (Autumn 1998):145

² Ηροδότου, *Ιστορία*, Βιβλίο Γ', Αθήνα, Εκδόσεις Ι.Ζαχαρόπουλος

³ Michael Lee Lanning, *Mercenaries: Soldiers of Fortune, from ancient Greece to Today's Private Military Companies*, New York, Presidio Press, 2005, σελ.7

⁴ Όπως για παράδειγμα κατά την εμφύλια διαμάχη στην Κέρκυρα, Θουκυδίδου, *Ιστορία*, Βιβλίο Γ', 72,73,74, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, 2006

⁵ Ξενοφώντος, *Κύρου Ανάβασις*, Αθήνα, Εκδόσεις Ι.Ζαχαρόπουλος

Μεσοποταμίας στη Μαύρη Θάλασσα (401-399 π.Χ.). Κρήτες τοξότες, Θεσσαλοί ιππείς, Ροδίτες σφενδονήτες αποτελούσαν μισθοφορικά σώματα στην υπηρεσία διαφόρων πόλεων-κρατών ή βασιλείων της αρχαίας Ελλάδας και αναφέρονται για τις πολεμικές ικανότητές τους σε πλείστα κείμενα. Η πλειοψηφία των μισθοφόρων παρόλα αυτά ήταν οπλίτες από διάφορα σημεία της Ελλάδας ή των ελληνικών αποικιών. Οι τύραννοι χρησιμοποιούσαν πολλές φορές μισθοφόρους ως προσωπικές φρουρές και για τη διαφύλαξη της εξουσίας τους, καθώς ως ξένοι οι τελευταίοι δεν είχαν κίνητρο για σφετερισμό της εξουσίας προς όφελός τους. Ο Μέγας Αλέξανδρος λόγω της έλλειψη επαρκούς αριθμού Μακεδόνων στρατιωτών για τη διεξαγωγή πολέμου με την Περσική Αυτοκρατορία, η οποία στήριζε σε μεγάλο βαθμό τις ελπίδες της για την απόκρουση του Αλεξάνδρου σε Έλληνες μισθοφόρους⁶, και την επέκταση της κυριαρχίας του ως την Ινδία στρατολόγησε μεγάλο αριθμό μισθοφόρων από τις ελληνικές πόλεις. Η πρακτική αυτή συνεχίστηκε σε όλη τη διάρκεια των ελληνιστικών βασιλείων. Από την άλλη η Καρχηδόνα στηριζόταν σχεδόν εξ ολοκλήρου σε μισθοφόρους προερχόμενους από όλη τη λεκάνη της Μεσογείου για την ασφάλειά της και τη διεξαγωγή των πολέμων⁷. Η Ρώμη επίσης συντηρούσε στρατό μισθοφόρων τόσο τον καιρό της δημοκρατίας όσο και μετά ως αυτοκρατορία όταν λόγω της μεγάλης έκτασής της δεν ήταν δυνατόν να στρατολογούνται μόνο Ρωμαίοι. Ο στρατός της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και κυρίως στο δυτικό τμήμα της έφτασε να αριθμεί έτσι περισσότερους Γερμανούς παρά Ρωμαίους κατά τον 3ο αιώνα μ.Χ.⁸

Μεσαίωνας

Οι Βυζαντινοί με τη σειρά τους περιελάμβαναν στη στρατιωτική τους δύναμη αρκετά σώματα μισθοφόρων κατά τη διάρκεια της μακραίωνης αυτοκρατορίας⁹, όπως αρχικά

---

⁶ Αρριανού, Αλεξάνδρου Ανάβασις, Βιβλίο Γ.11, Αθήνα, Εκδόσεις Γεωργιάδη, 2003

⁷ Πολύβιου, Ιστορία, Βιβλίο 6, 52, Αθήνα, Εκδόσεις Γαλαξίας, 1971

⁸ Hans Delbruck, History of the Art of War: Within the Framework of Political History, Westport Connecticut, Greenwood Press, 1975 που αναφέρεται στο βιβλίο του P.W.Singer, Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Military Industry, New York, Cornell University Press, 2003, σελ.21.

⁹ John Haldon, Warfare, State and Society in the Byzantine World 565-1204, London and New York, Routledge, 1999, σελ. 92-93

τους φοιδεράτους (εκ του λατινικού foederati=ομόσπονδοι/σύμμαχοι), στη συνέχεια το επίλεκτο σώμα των Βαράγγων, σκανδιναβικό φύλο πολεμιστών που αποτέλεσε και την προσωπική φρουρά του αυτοκράτορα και προς τα τέλη της αυτοκρατορίας πολεμιστές από διάφορα τουρκικά φύλα. Το Μεσαίωνα οι ιταλικές δημοκρατίες που γνώριζαν μεγάλη ανάπτυξη χρησιμοποίησαν μισθοφόρους, με πρώτη τη Βενετία κατά τη διάρκεια των Σταυροφοριών, καθώς είχαν την οικονομική δυνατότητα για τη σύναψη των συμβολαίων (condotta) με τους αρχηγούς των μισθοφόρων (condotierri) και εξασφάλιζαν με αυτόν τον τρόπο τη συνέχιση των εμπορικών δραστηριοτήτων των πολιτών¹⁰. Με την αύξηση της ζήτησης ιδιωτικού στρατού δημιουργήθηκαν έτσι οι πρώτες «εταιρείες» (“companies”) μισθοφόρων (από το λατινικό con pane, που έδειχνε ότι τα μέλη μοιράζονταν το ψωμί). Ο συνεταιρισμός αυτός εξυπηρετούσε την επιβίωση των άνεργων μισθοφόρων καλύτερα, αφού μπορούσαν να βρουν πιο εύκολα εργασία ή τροφή. Οι Ελβετοί λογχοφόροι αποτέλεσαν το 14^ο αιώνα ένα από τα καλύτερα σώματα μισθοφόρων στη μεσαιωνική Ευρώπη, προσλήφθηκαν από Ιταλούς, Γάλλους και από τον Πάπα που τους όρισε ως προσωπική φρουρά για την προστασία του. Κατά τον 16ο αιώνα οι μισθοφόροι αποτελούν την πλειοψηφία των στρατών με αποκορύφωμα τον τριακονταετή πόλεμο (1618-1648). Μετά την ειρήνη της Βεστφαλίας (1648) και την ανάδυση του έθνους-κράτους οι στρατοί μισθοφόρων άρχισαν σιγά-σιγά να αντικαθίστανται από στρατούς υπηκόων και πολιτών. Από το 16^ο ως το 19^ο αιώνα γνωρίζει μεγάλη άνθιση το επάγγελμα του μισθοφόρου στη θάλασσα.¹¹ Πρόκειται για τους κουρσάρους, ναυτικούς ή κυρίως πειρατές, οι οποίοι δρούσαν κατ’ εντολή των βασιλέων που τους είχαν αναθέσει αποστολές δολιοφθοράς και καταστροφής του αντίπαλου εμπορικού στόλου, λεηλασίας των παράκτιων εχθρικών πόστων, φρουριών και πόλεων και γενικά ελέγχου των περασμάτων και των θαλασσών με μεγάλη κυκλοφορία. Οι κουρσάροι πληρώνονταν πολλές φορές απευθείας από τις κυβερνήσεις ή έπαιρναν ποσοστό ή ακόμα και όλο το μερίδιο από τις λεηλασίες τις οποίες ενεργούσαν.

Την ίδια χρονική περίοδο στη φεουδαρχική Ιαπωνία (1185-1868) υπήρχαν εκατοντάδες χιλιάδες περιπλανώμενων πολεμιστών οι οποίοι προσέφεραν επί

---

¹⁰ Philippe Contamine, War in the Middle Ages, New York, Basil Blackwell, 1984, σελ. 158

¹¹ J. Thomson, Mercenaries, Pirates and Sovereigns, Princeton, NJ: Princeton University Press, 1994, σελ.70

πληρωμή τις υπηρεσίες τους σε άρχοντες.¹² Ήταν οι ρόνιν, πρώην πολεμιστές σαμουράι οι οποίοι δεν είχαν πια κύριο και είχαν χάσει τη γη τους και τον τίτλο ευγενείας που τους συνόδευε, λόγω πρόωρου θανάτου, απώλειας της εύνοιας ή των προνομίων του κυρίου τους, ως αποτέλεσμα ήττας στη μάχη ή λόγω προσωπικού αδικήματος.¹³

Εμπορικές εταιρείες και νεώτερα χρόνια

Η επανάσταση στο χώρο των ιδιωτικών στρατών συντελέστηκε με την εμφάνιση των εταιρειών (chartered companies) οι οποίες διαχειρίζονταν με μονοπωλιακά προνόμια το εμπόριο μεταξύ των μητροπόλεων στην Ευρώπη και των αποικιών τους και ήταν υπεύθυνες για την εξερεύνηση και αποικιοποίηση νέων εδαφών από το 15^ο μέχρι τα μέσα του 19^{ου} αιώνα. Κάποιες από αυτές τις εταιρείες επέζησαν ως τον 20^ο αιώνα, μάλιστα το αργότερο χρονικό σημείο που άσκησε διοίκηση σε έδαφος τέτοια εμπορική εταιρεία ήταν το 1942¹⁴. Οι όροι που ασκούσαν οι εταιρείες το εμπόριο, τα σύνορα της περιοχής επιρροής τους, τα δικαιώματα και οι ευθύνες τους ήταν αποτυπωμένα σε ένα βασιλικό ή κυβερνητικό καταστατικό χάρτη (charter), ο οποίος τους προσέδιδε νομιμοποίηση. Οι εταιρείες αυτές είχαν μετοχικό κεφάλαιο και προς εξασφάλιση των εμπορικών τους δραστηριοτήτων και της διοίκησης των αποικιακών εδαφών, διατηρούσαν στρατό, έκτιζαν φρούρια, είχαν την εξουσία να διεξάγουν πόλεμο και να συνάψουν ειρήνη και συνθήκες με άλλα κράτη και τοπικούς ηγεμόνες. Η χρήση του στρατού για την προστασία των μονοπωλιακών δικαιωμάτων και των εγκαταστάσεων ήταν συστηματική και πολλές φορές οι ιδιωτικοί στρατοί έβγαζαν επιπλέον χρήματα προσφέροντας προστασία σε ξένους ηγέτες, μεταφορά των στρατιωτικών τους γνώσεων (ως εκπαίδευση) και προμήθεια στρατιωτικού οπλισμού.¹⁵ Ο στρατός των εταιρειών ήταν ιδιωτικός, αποτελείτο από Ευρωπαίους

---

¹² Για την ιστορία της Ιαπωνίας και των ρόνιν βλέπε στο βιβλίο του George Sansom, *A History of Japan: 1615-1867*, Stanford, California: Stanford University Press, 1963

¹³ Για ορισμό της έννοιας των ρόνιν και περισσότερες λεπτομέρειες <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/509133/ronin> και <http://wiki.samurai-archives.com/index.php?title=Ronin> (έγινε πρόσβαση στις 13-8-2013)

¹⁴ Η Companhia de Moçambique στην Πορτογαλική Ανατολική Αφρική (σημερινή Μοζαμβίκη)

¹⁵ Carlos Ortiz, 'Overseas Trade in Early Modernity and the Emergence of Embryonic Private Military Companies' σελ.21 στο βιβλίο *Private Military and Security Companies: Chances, Problems, Pitfalls*

μισθοφόρους και ιθαγενείς από τις κατά τόπους αποικίες, οι οποίοι πληρώνονταν από τις εταιρείες και διοικούνταν από στρατιωτικούς αξιωματούχους των εταιρειών.¹⁶ Η Ολλανδική Εταιρεία Ανατολικών Ινδιών (Verenigde Oostindische Compagnie - VOC) και η Αγγλική Εταιρεία Ανατολικών Ινδιών (East India Company - EIC) είναι οι πιο γνωστές και επιτυχημένες εταιρείες του είδους. Μέχρι το 1669 η VOC ήταν η πλουσιότερη εταιρεία στον κόσμο, διαθέτοντας 150 εμπορικά πλοία, 40 πολεμικά, 50.000 υπαλλήλους και 10.000 ιδιωτικό στρατό.¹⁷ Στις αρχές του 19^{ου} αιώνα η EIC διατηρούσε στρατό 100.000 ανδρών¹⁸, μεγαλύτερο σε αριθμό από τον αντίστοιχο βρετανικό, την εποχή που η Βρετανία ήταν ήδη αυτοκρατορία.¹⁹

Η κάμψη στη χρήση ιδιωτικών στρατών που είχε ξεκινήσει σταδιακά από το 1648 εντάθηκε μετά τη γαλλική επανάσταση του 1789 και τους ναπολεόντειους πολέμους που επακολούθησαν. Ο στρατός συνδέθηκε με το έθνος και ο σκοπός του στρατού δεν ήταν απλά η νίκη στον πόλεμο αλλά η προστασία των συμφερόντων του έθνους και των πολιτών. Μπροστά στις νίκες των στρατευμάτων του Ναπολέοντα και άλλοι ηγέτες στράφηκαν στη χρησιμοποίηση πολιτών-στρατιωτών αντί των μισθοφόρων, όπως ο βασιλιάς της Πρωσίας, της οποίας μέχρι το τέλος του 18^{ου} αιώνα παραπάνω από το μισό του στρατού (πάνω από 200.000) της ήταν μισθοφόροι²⁰. Πάντως, με την ανάδυση του εθνικισμού κατά τη διάρκεια του 19^{ου} και των αρχών του 20^{ου} αιώνα το μοντέλο του πολίτη-στρατιώτη έγινε το κυρίαρχο στην ιδεολογία και την πολιτική των δυνάμεων της εποχής και φυσικά στα πεδία των μαχών. Οι ένοπλες δυνάμεις

---

and Prospects, Wiesbaden : VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007, των Thomas Jäger και Gerhard Kümmel (επιμ.)

¹⁶ Daniel Kramer, 'Does History Repeat Itself? A Comparative Analysis of Private Military Entities' σελ.25 στο βιβλίο *Private Military and Security Companies: Chances, Problems, Pitfalls and Prospects*, Wiesbaden : VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007, των Thomas Jäger και Gerhard Kümmel (επιμ.)

¹⁷ Ibid., σελ.27

¹⁸ P.W.Singer, *Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Military Industry*, σελ.35

¹⁹ Ο αριθμός του στρατού της Εταιρείας Ανατολικών Ινδιών αναφέρεται από άλλους συγγραφείς την περίοδο λίγο μετά τις αρχές του 19^{ου} αιώνα, εποχή που αποτέλεσε το ζενίθ της, ότι έφτανε τις 250.000 άνδρες από τους οποίους οι 45.000 περίπου ήταν Ευρωπαίοι. Βλέπε Anthony Wild, *The East India Company Trade and Conquest from 1600* (London, Harper Collins, 1999) σελ.133

²⁰ Anthony Mockler, *The New Mercenaries*, London: Sidgwick & Jackson, 1985, σελ.14

θεωρούνταν ως ενσάρκωση του έθνους²¹. Το αποκορύφωμα αυτού του μοντέλου αποτέλεσαν οι δύο παγκόσμιοι πόλεμοι.

20^{ος} αιώνας

Οι μισθοφόροι με την εδραίωση του έθνους-κράτους δεν εξαφανίστηκαν αλλά περιορίστηκαν τόσο σε αριθμό όσο και αναφορικά με τις αποστολές που διευθετούσαν. Επρόκειτο συνήθως για μεμονωμένους μισθοφόρους και μικρές ομάδες, κυρίως πρώην στρατιώτες, οι οποίοι δρούσαν υπέρ ή κατά επαναστατικών ομάδων ή για λογαριασμό μεγάλων επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνταν στο εξωτερικό, συνήθως συμφερόντων μεγάλων δυνάμεων, αναλαμβάνοντας την προστασία της λειτουργίας και της παρουσίας τους από εξεγέρσεις ντόπιων πληθυσμών²². Κατά τον 20^ο αιώνα δρούσαν κυρίως στη Λατινική Αμερική, την Κίνα και μετά τον Β' Παγκ. Πόλεμο και την κατάρρευση των παραδοσιακών αυτοκρατοριών στην Αφρική (επέμβαση μισθοφόρων στο Κονγκό το 1960-64) και την Ασία. Ο ρόλος τους ήταν η προάσπιση των αποικιακών συμφερόντων, ακόμα και μετά την ανεξαρτησία των κρατών που αποτελούσαν τις αποικίες, επεμβαίνοντας ανάλογα υπέρ ή κατά των κυβερνήσεων. Οι Άγγλοι επενέβησαν στην Υεμένη το 1962 μέσω μισθοφόρων, δημιούργησαν το 1967 την πρώτη σύγχρονη εταιρεία ιδιωτικού στρατού, τη Watchguard, για να εξυπηρετεί τα βρετανικά συμφέροντα όταν η κυβέρνηση δεν θα μπορούσε να δράσει για οποιοδήποτε λόγο²³ και το 1975 επενέβησαν στην Αγκόλα με τον ίδιο τρόπο και σε συνεννόηση με τη CIA. Πέρα από τους μισθοφόρους, κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, οι Άγγλοι δημιούργησαν εταιρείες ιδιωτικής ασφάλειας (Private Security Companies - PSC's) με έργο κυρίως την ασφάλεια πολυεθνικών εταιρειών²⁴. Η ασφάλειά τους έγινε πιο επιβεβλημένη λόγω αφενός της παγκοσμιοποίησης της οικονομίας, της επέκτασης των δραστηριοτήτων και των εγκαταστάσεών τους σε ασταθείς περιοχές και αφετέρου της ανάπτυξης της τρομοκρατίας από τη δεκαετία του '70 (PLO, Baader- Meinhof κλπ)

²¹ M. Howard, War in European History, Oxford: Oxford University Press, 1977, σελ.96

²² Singer, Corporate Warriors, σελ.37

²³ A. Hoe, David Sterling SAS, London: Warner Books, 1999, σελ. 371-2. Στο βιβλίο ειδικότερα για τη στενή σχέση μεταξύ Watchguard και κυβέρνησης.

²⁴ Christopher Kinsey, Corporate Soldiers and International Security: The Rise of Private Military Companies, New York, Routledge, 2006, σελ. 50

που στόχευε πολλές φορές σε φορείς της καπιταλιστικής δυτικής οικονομίας.²⁵ Οι αμερικάνικες αντίστοιχες εταιρείες ήταν κατά κύριο λόγο στην υπηρεσία της αμερικανικής κυβέρνησης και εκτελούσαν αποστολές εξωτερικής πολιτικής. Για παράδειγμα, οι αμερικανικές εταιρείες ιδιωτικής ασφάλειας (Private Security Companies-PSC) εκπαίδευαν τη δεκαετία του '70 τη φρουρά της Σαουδικής Αραβίας.

Στις ευαίσθητες ισορροπίες που δημιουργούσε ο Ψυχρός Πόλεμος και το διπολικό διεθνές σύστημα οι εταιρείες αυτές και οι μισθοφόροι επιτελούσαν το έργο των μεγάλων δυνάμεων, κυρίως των ΗΠΑ και της Βρετανίας, όταν δεν ήθελαν να αναλάβουν το κόστος των επιχειρήσεων για λόγους αρνητικής δημοσιότητας και αντίδρασης της κοινής γνώμης ή σημαντικότερα λόγω του φόβου για αντίποινα από την άλλη πλευρά. Έτσι μπορούσαν να εφαρμόσουν τη διεθνή πολιτική τους και να εξυπηρετήσουν τα συμφέροντά τους στα κρυφά, αλλά κυρίως να επωφεληθούν από το γεγονός ότι σε περίπτωση αποτυχίας της επιχείρησης δεν είχαν καμία σχέση, ούτε αναλάμβαναν ευθύνη από τις πράξεις άλλων, που θεωρείτο ότι δρούσαν από μόνοι τους.

Η μετά τον Ψυχρό Πόλεμο εποχή

Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου από το 1989 δημιούργησε ένα νέο διεθνές περιβάλλον. Πολλοί στρατιώτες αποστρατεύθηκαν, εφόσον είχε απομακρυνθεί η απειλή ενός γενικευμένου πολέμου προερχόμενου από τους δύο αντίπαλους πόλους και τη συσπείρωση των συμμαχικών τους δυνάμεων και καθώς δεν υπήρχε πλέον η ανάγκη διατήρησης στρατού σε τόσο μεγάλους αριθμούς. Την ίδια περίοδο παρουσιάστηκε παγκόσμια αύξηση της βίας και των συρράξεων σε πολλά μέρη του κόσμου, τα οποία δεν ήταν μεγάλης στρατηγικής σημασίας για τις μεγάλες δυνάμεις. Η απροθυμία των μεγάλων δυνάμεων να επέμβουν οι ίδιες ή μέσω συμμάχων στην περιφέρεια των συρράξεων δημιούργησε ένα κενό στην ασφάλεια, το οποίο οι ιδιωτικές εταιρείες έσπευσαν να γεμίσουν διακρίνοντας ότι έχουν αυτή την ικανότητα.

---

²⁵ Ibid. σελ.50

Από τις αρχές τις δεκαετίας του '90 η ζήτηση για την παροχή στρατιωτικής βοήθειας ήταν ήδη μεγάλη και αντίστοιχα η προσφορά των ιδιωτικών εταιρειών ανταποκρινόταν στις ανάγκες της αγοράς, αφού μπορούσαν να εκτελούν αποστολές με μεγάλο εύρος περιεχομένου, από εκπαίδευση εθνικών στρατών, φρουρών και σωμάτων ασφαλείας μέχρι διεξαγωγή πολεμικών επιχειρήσεων.

Το 1993 η κυβέρνηση της Αγκόλας, στην οποία υπήρχε εμφύλιος πόλεμος, υπέγραψε σύμβαση με την εταιρεία Executive Outcomes (EO) για να εκπαιδεύσει τις ΕΔ της. Η συμφωνία περιελάμβανε την εκπαίδευση 5000 στρατευμάτων και 30 πιλότων και τη διεύθυνση από την εταιρεία των πολεμικών επιχειρήσεων ενάντια στους επαναστάτες της UNITA (União Nacional para a Independência Total de Angola). Η εταιρεία παρέμεινε στην Αγκόλα 27 μήνες συνολικά και με τη συνεισφορά της η κυβέρνηση σημείωσε αρκετές επιτυχίες στις επιχειρήσεις της, παρακινώντας ουσιαστικά την UNITA στην υπογραφή ειρηνευτικού συμφώνου.²⁶

Από το 1991 το κράτος της Σιέρρα Λεόνε στη δυτική Αφρική βρισκόταν σε εμφύλιο πόλεμο. Στις αρχές του 1995 η κυβέρνηση απευθύνθηκε στην αγγλική εταιρεία Gurkha Security Guards (GSG) για να εκπαιδεύσει τους κυβερνητικούς στρατιώτες και να προστατεύσει την περιουσία της εταιρείας Sierra Rutile (Αμερικανο-Αυστραλιανών συμφερόντων) που κατείχε τα ορυχεία της χώρας. Σε λιγότερο όμως από ένα μήνα οι επαναστάτες σκότωσαν δύο ηγετικούς αξιωματικούς της εταιρείας και είκοσι στρατιώτες, με αποτέλεσμα η GSG να αποσυρθεί. Έτσι η κυβέρνηση της Σιέρρα Λεόνε απευθύνθηκε αμέσως στην εταιρεία Executive Outcomes (EO) για να την ενισχύσει ενάντια στους επαναστάτες (Revolutionary United Front – RUF), οι οποίοι κατείχαν σημαντικό μέρος του κράτους και τα ορυχεία διαμαντιών. Η EO και ο στρατός έθεσαν τέσσερις στόχους, να ασφαλίσουν την πρωτεύουσα Freetown, να ανακαταλάβουν τα ορυχεία, να καταστρέψουν τα αρχηγεία της RUF και να καθάρουν τις εναπομείνουσες περιοχές κάτω από τον έλεγχο του RUF²⁷. Η εταιρεία κατάφερε να πετύχει τους στόχους, εντοπίζοντας τις βάσεις του RUF και απωθώντας

---

²⁶ David Shearer, *Private Armies and Military Intervention*, London: International Institute for Strategic Studies, Adelphi Paper no. 316, 1998, σελ.46

²⁷ John L. Hirsch, *Sierra Leone: Diamonds and the Struggle for Democracy*, Boulder, Colorado – London, Lynne Rienner, 2001, σελ.39

τους από την πρωτεύουσα. Στη συνέχεια ανακατέλαβε τα ορυχεία, γεγονός που ώθησε τους επαναστάτες να προχωρήσουν σε διαπραγματεύσεις.

Μία άλλη εταιρεία η MPRI (Military Professional Resources Inc.) είχε αναλάβει την εκπαίδευση του κροατικού στρατού από το 1994, στα πλαίσια του πολέμου που είχε ξεσπάσει στην πρώην Γιουγκοσλαβία και πιο συγκεκριμένα για την αντιμετώπιση του στρατού των Σέρβων. Η εκπαίδευση συνέβαλε αποφασιστικά στη νίκη του κροατικού στρατού στην Κράινα (Krajina) που οδήγησε στη συνέχεια στη συμφωνία του Dayton.²⁸ Το 1996 η εταιρεία εκπαίδευσε και το στρατό της νεοσύστατης Βοσνίας-Ερζεγοβίνης, ενώ από την ίδια χρονιά η MPRI έχει εκπαιδεύσει περισσότερους από 120 Αφρικανούς ηγέτες και 5.500 Αφρικανούς στρατιώτες.²⁹

Το 1996-1997 ομάδα μισθοφόρων, γνωστή ως «λευκή λεγεώνα», από το χρώμα των στρατιωτών οι οποίοι την αποτελούσαν (Γάλλοι, Βρετανοί, Σέρβοι, Νοτιοαφρικανοί κ.α), έδρασαν στον πόλεμο στο τότε Ζαΐρ, πλέον Δημοκρατία του Κονγκό. Η δύναμη αποτελείτο από 300 άτομα προσωπικό και είχε ως σκοπό την παροχή συμβούλων ασφαλείας και υποστήριξης των δυνάμεων του προέδρου Μομπούτο. Η λευκή λεγεώνα δεν μπόρεσε τελικά να αποτρέψει την πτώση του Μομπούτο και πέρασε υποχωρώντας στο γειτονικό Κονγκό-Μπραζαβίλ. Οι μισθοφόροι πολέμησαν για λογαριασμό της κυβέρνησης, η οποία είχε ήδη προσλάβει την εταιρεία Levdan για να εκπαιδεύσει την προεδρική φρουρά και τις ένοπλες δυνάμεις της.³⁰

Στα τέλη του 1997 η εταιρεία Sandline International ανέλαβε να διεξάγει πολεμικές επιχειρήσεις για λογαριασμό της κυβέρνησης της Παπούα-Νέας Γουινέας ενάντια στον επαναστατικό στρατό της Bougainville αλλά η υπόθεση κατέληξε σε φιάσκο, αφού είχε συμφωνήσει ο πρωθυπουργός και όχι ο αρχηγός των ΕΔ της χώρας, ο οποίος όταν πληροφορήθηκε τη συμφωνία προσπάθησε να ανατρέψει την κυβέρνηση. Τελικά η συμφωνία ματαιώθηκε, ύστερα και από την παρέμβαση της κυβέρνησης της Αυστραλίας και η Sandline αποσύρθηκε από το νησί. Την ίδια χρονιά η Sandline

---

²⁸ Singer, *Corporate Warriors*, σελ.124-126

²⁹ *Ibid.*, σελ.128-132

³⁰ Kevin A. O'Brien, 'Private Military Companies and African Security, 1990-1998' στο βιβλίο *Mercenaries: An African Security Dilemma* των Abdel-Fatau Musah και J. Kayode Fayemi (επιμ.), London: Pluto Press, 2000, σελ.55-57

ανέλαβε την εκπαίδευση και τον εξοπλισμό της εθνικής ομάδας των Kamajors στη Σιέρρα Λεόνε ενάντια στους επαναστάτες του RUF, σπάζοντας το εμπάργκο εξοπλισμού που είχε επιβάλλει ο ΟΗΕ για τα εμπόλεμα μέρη της περιοχής, ύστερα από γνώση της βρετανικής κυβέρνησης, γεγονός που με την αποκάλυψή του οδήγησε στο σκάνδαλο Arms-to-Africa.³¹

Το 1999 η εταιρεία DynCorp υπέγραψε σύμβαση για την εκπαίδευση της αστυνομίας της αποστολής του ΟΗΕ στη Βοσνία. Η ίδια εταιρεία εκτελεί διάφορες αποστολές από τα τέλη της δεκαετίας του '90 στην Κολομβία, με τη μεγαλύτερη ανάμειξη στην περιοχή ανάμεσα σε άλλες ιδιωτικές εταιρείες, εναντίον της βιομηχανίας ναρκωτικών και των επαναστατών (FARC).³² Οι επιχειρήσεις της περιλαμβάνουν αεροπορικούς ψεκασμούς στις καλλιέργειες, αεροπορική παρακολούθηση, εκπαίδευση πιλότων, παροχή συμβουλών ασφαλείας, τεχνική υποστήριξη στις κυβερνητικές δυνάμεις κ.ά.

Από το 2001 στο Αφγανιστάν και από το 2003 στο Ιράκ με τις μεγάλες στρατιωτικές επεμβάσεις των ΗΠΑ και της στρατιωτικής τους συμμαχίας σημειώθηκε μία έκρηξη στον αριθμό των ιδιωτικών εταιρειών και στην παρουσία ιδιωτικού στρατιωτικού δυναμικού στα συγκεκριμένα θέατρα επιχειρήσεων κατά τη διάρκεια της πολεμικών συρράξεων, κατά την περίοδο μετά τη σύγκρουση και τέλος στη διάρκεια της προσπάθειας ανοικοδόμησης των κρατών αυτών³³. Η ανάθεση υπηρεσιών επεκτάθηκε σχεδόν σε όλους τους στρατιωτικούς τομείς και όχι μόνο. Πάρα πολλές εταιρείες είχαν ή έχουν υπογράψει συμβόλαια με το αμερικανικό υπουργείο άμυνας και υπουργείο εξωτερικών³⁴ και εκτελούν αποστολές από εφοδιασμό του στρατού,

---

³¹ Martin Binder, 'Norms versus Rationality: Why Democracies Use Private Military Companies in Civil Wars' σελ.317 στο βιβλίο Private Military and Security Companies: Chances, Problems, Pitfalls and Prospects, Wiesbaden : VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007, των Thomas Jäger και Gerhard Kümmel (επιμ.)

³² Ignacio Gomez, 'U.S. Mercenaries in Colombia' 16 Ιουλίου 2000, στη σελίδα <http://colombiajournal.org/colombia19.htm> (έγινε πρόσβαση στις 22-8-2013)

³³ Βλέπε Παράρτημα

³⁴ Το μεγαλύτερο συμβόλαιο το υπουργείο εξωτερικών το είχε αναθέσει στην εταιρεία Blackwater (πλέον Academi). Η εταιρεία από το 2004 μέχρι το 2007 είχε λάβει 320 εκατομ. δολάρια για προστασία Αμερικανών και ξένων αξιωματούχων. Βλέπε Brian Bennett, "Victims of an Outsourced War", TIME, March 15, 2007 στη σελίδα <http://web.archive.org/web/20071027144544/http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,1599682,00.html> (έγινε πρόσβαση στις 31-8-2013)

παρακολούθηση, τηλεπικοινωνίες, έργα υποδομών και φύλαξης έως και υποστήριξη και διεξαγωγή πολεμικών επιχειρήσεων. Ακολούθως, οι κυβερνήσεις που προέκυψαν στα κράτη αυτά μετά την παρουσία των Αμερικανών έχουν υπογράψει συμβάσεις με εταιρείες για την εκπαίδευση του στρατού, των σωμάτων ασφαλείας και την προμήθεια στρατιωτικής τεχνογνωσίας. Παράλληλα, οι μεγάλες εμπορικές εταιρείες και πολυεθνικές οι οποίες έχουν περιουσία και επιχειρήσεις στα κράτη αυτά χρησιμοποιούν τους ιδιωτικούς στρατούς για φύλαξη των εγκαταστάσεών τους αλλά και ως ιδιωτική προστασία ή ασφάλεια. Τέλος οι πολυάριθμοι διεθνείς και περιφερειακοί οργανισμοί και ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται στις περιοχές αυτές χρησιμοποιούν παρόμοιες υπηρεσίες ασφάλειας και προστασίας των ιδιωτικών στρατών.

Κεφάλαιο 2^ο

Αιτίες που οδήγησαν στην ιδιωτικοποίηση της ασφάλειας και του πολέμου

Διαχρονικά υπάρχουν αιτίες που ευνοούν σε δεδομένες ιστορικές περιόδους την εμφάνιση, χρησιμοποίηση και ανάπτυξη των ιδιωτικών στρατών. Οι αιτίες δεν στηρίζονται πάντα στους ίδιους παράγοντες, ούτε αυτοί εμφανίζονται με κάποια λογική ή ιστορική συνέχεια ή συχνότητα. Παρόλα αυτά, οι αιτίες που οδήγησαν στην άνοδο του φαινομένου των ιδιωτικών στρατών στη σύγχρονη εποχή είναι δυνατόν να εξεταστούν και να αναλυθούν επί μέρους. Καθοριστικό σημείο για την έννοια της σύγχρονης εποχής είναι η λήξη του Ψυχρού πολέμου, με την αλλαγή που επέφερε στο διεθνές σύστημα και το συσχετισμό ισορροπίας δυνάμεων σε παγκόσμιο επίπεδο αλλά και τις αλλαγές στη συμπεριφορά των μεγάλων δυνάμεων σε σχέση με την εμπλοκή τους σε περιφερειακές, τοπικές ή εσωτερικές συγκρούσεις άλλων κρατών. Αναφέρεται, επίσης, η αδυναμία του ΟΗΕ προς την εκτόνωση ή τον έλεγχο των συγκρούσεων που ξέσπασαν σε παγκόσμιο επίπεδο, οι οποίες το προηγούμενο διάστημα δεν εκδηλώνονταν σε τέτοιο βαθμό, λόγω του φόβου ενός γενικευμένου πολέμου. Το τέλος του Ψυχρού πολέμου σήμανε την επικράτηση της ελεύθερης αγοράς, την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, και την άνοδο του ιδιωτικού τομέα σε όλους τους τομείς της βιομηχανίας. Παράλληλα, εμφάνισε την αποδυνάμωση του κράτους και την ανάδυση νέων δρώντων, οι οποίοι άρχισαν να αναλαμβάνουν αρμοδιότητες που άλλοτε ήταν αποκλειστικά κρατική υπόθεση. Οι γενικότερες αλλαγές, πολιτικές, οικονομικές και τεχνολογικές δημιούργησαν τις συνθήκες για την ανάπτυξη της αγοράς των ιδιωτικών στρατών, τη ζήτηση από πλευράς κρατών, πολυεθνικών εταιρειών, διεθνών οργανισμών και ΜΚΟ και την προσφορά από πλευράς προμηθευτών στρατιωτικών υπηρεσιών.³⁵

Το διεθνές σύστημα

Η μεγάλη ανάπτυξη που γνωρίζουν οι PMC's μετά τον Ψυχρό πόλεμο στηρίζεται καταρχήν στο τέλος μιας εποχής και την αλλαγή του διεθνούς συστήματος. Με την

---

³⁵ Deborah D. Avant, *The Market for Force: The Consequences of Privatizing Security*, Cambridge: Cambridge University Press, 2005, σελ. 30-38

κατάρρευση της ΕΣΣΔ και του Ανατολικού μπλοκ στο διεθνές σύστημα παρέμεινε μία υπερδύναμη, οι ΗΠΑ, και ως εκ τούτου αναδιαμορφώθηκε η διεθνής και εσωτερική πολιτική τόσο των νικητών όσο και των ηττημένων. Οι ΗΠΑ και οι σύμμαχοι τους μείωσαν το μέγεθος του στρατού τους, καθώς η πρότερη απειλή ενός γενικευμένου πολέμου ή μιας εισβολής στην Ευρώπη από τα ανατολικά εξαφανίστηκε. Οι πρώην κομμουνιστικές χώρες από την άλλη, διαλυμένες οικονομικά και πολιτικά, δεν μπορούσαν να συντηρήσουν το στρατό στα μεγέθη του παρελθόντος, τη στιγμή που εξέλειπε πλέον το κίνητρο της επικράτησης εναντίον των δυτικών.

Οι μεγάλες δυνάμεις δεν είχαν άμεσο συμφέρον πια να υποστηρίζουν ή να αντιμετωπίζουν δυνάμεις σε τοπικές και περιφερειακές συγκρούσεις σε περιοχές που δεν ήταν ζωτικού συμφέροντος για αυτές, όπως έκαναν κατά την προηγούμενη περίοδο με κριτήριο την ιδεολογική και πολιτική ταύτιση των εμπλεκόμενων με ένα από τα δύο μεγάλα στρατόπεδα (περιπτώσεις πολέμων στην Κορέα, Βιετνάμ, Αφγανιστάν κ.ά).

Δημιουργήθηκε ένα παγκόσμιο κενό ασφάλειας από τη μειωμένη αντίδραση των μεγάλων δυνάμεων να επέμβουν στρατιωτικά σε συγκρούσεις ανά τον κόσμο οι οποίες είχαν αιτίες, όπως εθνοτικές, που παρέμεναν σε λήθαργο λόγω του διπολικού συστήματος. Η διάλυση της πρώην Γιουγκοσλαβίας και οι πολλές συρράξεις και εμφύλιοι πόλεμοι στην Αφρική εκτυλίχθηκαν στην περίοδο μετά τον Ψυχρό πόλεμο, όταν οι συνθήκες από πλευράς διεθνούς συστήματος για την έκρηξη και εξάπλωση τέτοιων συγκρούσεων ήταν ευνοϊκές.³⁶

Η απροθυμία των μεγάλων δυνάμεων

Το κόστος των μεγάλων δυνάμεων σε περίπτωση στρατιωτικής εμπλοκής σε ασταθείς ζώνες ήταν πλέον τόσο ώστε να καθιστά την εμπλοκή ασύμφορη, μη επιθυμητή ή μη

---

³⁶ Singer, “Corporate Warriors: The Rise and Ramifications of the Privatized Military Industry” (International Security, Vol. 26, No. 3, Winter 2001/2002.) σελ. 9-10 στη σελίδα <http://www.brookings.edu/~media/research/files/articles/2002/1/01us%20military%20singer/20020128>

υποστηριζόμενη από τους πολίτες της.³⁷ Ο πρώτος λόγος που αυξάνει το κόστος είναι η έλλειψη συμφέροντος της μεγάλης δύναμης στην περιοχή. Με εξαίρεση την επιχείρηση στο Ιράκ το 1991, περιοχή μεγάλου στρατηγικού, οικονομικού και πολιτικού ενδιαφέροντος, η περιοχή των Βαλκανίων και η Αφρική κατά την ίδια περίοδο δεν είχαν ανάλογο βάρος στα στρατηγικά συμφέροντα των ΗΠΑ ή της Βρετανίας. Ο δεύτερος λόγος έχει να κάνει με την εσωτερική υποστήριξη που τυγχάνει η απόφαση εμπλοκής δυνάμεων σε μια απομακρυσμένη σύρραξη. Οι εικόνες από τα πτώματα Αμερικανών στρατιωτών μετά την αποτυχημένη αποστολή στη Σομαλία το 1993 έκανε το γύρο του κόσμου και προκάλεσε την αμφισβήτηση και οργή των Αμερικανών πολιτών για μια επέμβαση τόσο μακριά από την Αμερική και χωρίς ζωτικής σημασίας σκοπό. Οι νεκροί στρατιώτες λειτουργούν ανασχετικά σε μια πολιτική επέμβασης και δημιουργούν θέμα νομιμοποίησής της από τους πολίτες της κοινωνίας, Η πολιτική αυτή δεν έχει την έγκριση και την αποδοχή τους για το γεγονός ότι θα χρησιμοποιηθούν και θα πεθάνουν στρατιώτες χωρίς να είναι αναγκαίο εφόσον δεν εξυπηρετεί την άμεση προστασία του δικού τους κράτους. Ο τρίτος λόγος είναι καθαρά οικονομικός. Σε μια εποχή που γίνονται προσπάθειες ανακατανομής των πόρων του κράτους σε τομείς όπως η περίθαλψη, οι υπηρεσίες και οι υποδομές, το οικονομικό βάρος για ανάπτυξη στρατευμάτων στο εξωτερικό δεν είναι καθόλου αμελητέο. Τέλος, υπάρχουν και στρατιωτικοί λόγοι που αυξάνουν το κόστος μιας επέμβασης. Οι εθνικοί στρατοί έχουν κυρίως προδιαγραφές για μάχη σε τακτικό πεδίο και όχι μέσα σε πόλεις, σε αστικό περιβάλλον ή εναντίον άτακτων ομάδων που έχουν ως βάσεις κρησφύγετα. Το ενδεχόμενο μη επιτυχημένης έκβασης της επέμβασης είναι λοιπόν υπαρκτό και ως εκ τούτου λειτουργεί αρνητικά στη λήψη αντίστοιχης απόφασης.

Η απροθυμία αυτή των μεγάλων δυνάμεων να επέμβουν φανερά οδηγεί πολλές φορές τα κράτη να δρουν μυστικά προς αποφυγή μιας διεθνούς ή εσωτερικής κατακραυγής και αποδοκιμασίας ή προς εξασφάλιση του κράτους ότι σε περίπτωση αποτυχίας της αποστολής δε θα υποστεί της συνέπειες. Έτσι, ιδιωτικές εταιρείες αναλαμβάνουν συχνά να φέρουν εις πέρας αποστολές για λογαριασμό των εθνικών κυβερνήσεων,

---

³⁷ Edward N. Luttwak, "Where Are the Great Powers? At Home with the Kids", Foreign Affairs, July/August 1994 στη σελίδα <http://www.foreignaffairs.com/articles/50097/edward-n-luttwak/where-are-the-great-powers-at-home-with-the-kids>

εξυπηρετώντας τα εθνικά συμφέροντα. Η δικλείδα των κυβερνήσεων σε περίπτωση αποτυχίας είναι ο ισχυρισμός από πλευρά τους ότι οι εταιρείες δρουν μόνες τους και ότι οι κυβερνήσεις δεν έχουν καμία ανάμειξη.

Η αδυναμία του ΟΗΕ και άλλων περιφερειακών οργανισμών

Η αδυναμία του ΟΗΕ να εκπληρώσει με επιτυχία αποστολές διατήρησης της ειρήνης (peacekeeping) στη Βοσνία, τη Σομαλία και τη Ρουάντα ανέδειξε τους παράγοντες που οδήγησαν τον ΟΗΕ στην αποτυχία καθιέρωσής του ως σταθεροποιητικής δύναμης. Καταρχήν, ο ΟΗΕ έχει οικονομικούς περιορισμούς που έχουν σχέση με τις οφειλές των κρατών-μελών προς τον οργανισμό και το κόστος των επιχειρήσεων που έχει πολλαπλασιαστεί (καθώς περιλαμβάνουν περισσότερους σκοπούς με μεγάλο εύρος περιεχομένου). Δεύτερον, το τμήμα του ΟΗΕ που διοικεί τις επιχειρήσεις τέτοιου τύπου δεν έχει το ανάλογο προσωπικό³⁸ ούτε την απαραίτητη εμπειρία, εξειδίκευση και συνοχή. Η αποδοτικότητα της ειρηνευτικής δύναμης είναι μικρή και ο χρόνος ανάπτυξης των δυνάμεων είναι πολύ αργός. Τέλος, η γραφειοκρατική δομή του ΟΗΕ αποτρέπει τη λήψη αποφάσεων για αποστολή ειρηνευτικής δύναμης, καθώς απαιτείται ομοφωνία των πέντε δυνάμεων του Συμβουλίου Ασφαλείας, γεγονός που είναι δύσκολα εφικτό και χρονοβόρο στη διαδικασία.

Οι περιφερειακοί οργανισμοί έχουν κάποιες από τις αδυναμίες του ΟΗΕ (έλλειψη επαρκούς και άρτια εκπαιδευμένου στρατού ή έμπειρης διοίκησης) σε συνδυασμό με περαιτέρω μειονεκτήματα, όπως είναι η έλλειψη ουδετερότητας μεταξύ των αντιμαχόμενων πλευρών και η εξυπηρέτηση των συμφερόντων των κρατών-μελών μέσα από την τοπική σύγκρουση. Ειδικά στην περιοχή της Αφρικής οι περιφερειακοί οργανισμοί έχουν αποτύχει να διατηρήσουν την ειρήνη μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών ή κρατών, λόγω υλικοτεχνικής υποδομής, κονδυλίων, ελλιπούς εκπαίδευσης

---

³⁸ Το 1993 ο ΟΗΕ διατηρούσε ειρηνευτική δύναμη 82.000 ατόμων και το 1999 είχε πέσει στους 10.000 στο Dennis Jett, *Why Peacekeeping Fails* (New York:Palgrave,1999) σελ.18, αν και σήμερα έχει επανέλθει σε ένα πιο δυναμικό ρόλο, με περισσότερες αποστολές και τον Ιούλιο του 2013 είχε αριθμό ειρηνευτικής δύναμης 90.905 άτομα (κυρίως στρατό και αρκετά λιγότερο αστυνομία). Για στατιστικά της ειρηνευτικής δύναμης του ΟΗΕ στην επίσημη σελίδα του: <http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/chart.pdf> (έγινε πρόσβαση στις 10-8-2013)

των μονάδων επέμβασης και γενικότερων θεσμικών προβλημάτων, είτε των περιφερειακών οργανισμών είτε των κρατών.

Η αποδυνάμωση του κράτους και η άνοδος του ιδιωτικού τομέα

Τα κράτη με την υιοθέτηση του μοντέλου της ιδιωτικής οικονομίας εκχώρησαν κρατικές αρμοδιότητες και λειτουργίες σε ιδιώτες με το σκεπτικό ότι το εγχείρημα αυτό είναι πιο αποδοτικό, πιο οικονομικό και αναγκαίο. Η αρχή έγινε σε τομείς της εσωτερικής πολιτικής, όπως η ανάθεση διεύθυνσης φυλακών και φύλαξης δημόσιων υπηρεσιών και στη συνέχεια πέρασε στους τομείς της άμυνας και εξωτερικής πολιτικής. Αυτό το μοντέλο προσιδιάζει κυρίως στις ΗΠΑ και στη Βρετανία. Τα κράτη του τρίτου κόσμου αντίστοιχα σε πολλές περιπτώσεις δεν είχαν στρατό αξιόμαχο και επαρκή για να αντιμετωπίσουν εσωτερικές εξεγέρσεις ή εξωτερικές απειλές. Οι κυβερνήσεις δεν είχαν ισχύ οικονομική και πολιτική για να επιβάλλουν τη θέληση τους, γεγονός που μείωνε και τη νομιμοποίηση της εξουσίας τους. Για τη διαφύλαξη της εξουσίας σε τέτοια κράτη οι ηγέτες πρέπει να απευθυνθούν σε εθνικούς στρατούς, τους οποίους πολλές φορές δεν έχουν τη δυνατότητα να στρατολογήσουν και να πληρώσουν. Εκτός από αυτό, οι εθνικοί στρατοί προϋποθέτουν ένα συγκεκριμένο επίπεδο πίστης στο καθεστώς ή μία αίσθηση κοινής εθνικότητας ή ιδεολογίας, μπροστά στην αυξανόμενη αποσταθεροποίηση και τους εμφύλιους πολέμους.³⁹ Σε αυτές της χώρες η στρατιωτική βοήθεια από τα κράτη της Δύσης είναι πολύ δύσκολη και εξαρτάται από το βάθος και την έκταση των συμφερόντων τους. Η χρήση όμως των ιδιωτικών εταιρειών παροχής στρατιωτικών υπηρεσιών στα μάτια αυτών των ηγετών και των εμπόλεμων κυβερνήσεων φαντάζει η καλύτερη λύση για να διατηρήσουν τη σταθερότητα και να επιτύχουν τους στόχους τους, καθώς οι εταιρείες αυτές και γενικά οι ιδιωτικοί στρατοί συνήθως δεν ενδιαφέρονται για την πολιτική και ως εκ τούτου δεν αποτελούν κίνδυνο για την πολιτική εξουσία, ούτε είναι πιθανό ότι θα συνωμοτήσουν με άλλες ομάδες στο

---

³⁹ Henry Sanchez, "Why Do States Hire Private Military Companies?" στη σελίδα <http://newarkwww.rutgers.edu/global/sanchez.htm> (έγινε πρόσβαση στις 25-8-2013)

εσωτερικό για να ανατρέψουν το καθεστώς⁴⁰. Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας και η επικράτηση του καπιταλισμού συνέβαλλε στην άνοδο των ιδιωτικών εταιρειών. Η ζήτηση για τις υπηρεσίες τους αυξήθηκε κατακόρυφα, απόρροια όλων των λόγων που αναφέρθηκαν στο παρόν κεφάλαιο και παράλληλα η προσφορά ανταποκρίθηκε στη ζήτηση με εταιρείες διαθέσιμες για ανάληψη συμβολαίων μεγάλης ποικιλίας.

Η αγορά μετά το τέλος του Ψυχρού πολέμου ήταν πλημμυρισμένη από πρώην στρατιώτες που είχαν αποστρατευθεί λόγω των μειωμένων αναγκών των εθνικών στρατών και από όπλα πάσης φύσεως, από τυφέκια μέχρι τανκ, ελικόπτερα, και μαχητικά αεροπλάνα, τα οποία έγιναν διαθέσιμα στην ελεύθερη αγορά κυρίως από πρώην κομμουνιστικά κράτη, καθώς τα τελευταία ήθελαν να εκσυγχρονίσουν το στρατό τους σε νέα πρότυπα. Έτσι, οι ιδιωτικές στρατιωτικές εταιρείες κοιτάζοντας την αγορά μπορούσαν να προσλάβουν υπαλλήλους μέσα από μια τεράστια γκάμα, ήδη εκπαιδευμένους και έμπειρους και να φτιάξουν ένα αξιόπιστο οπλοστάσιο που θα κάλυπτε τις ανάγκες όλων των επιχειρήσεων και αποστολών. Η πληθώρα πρώην στρατιωτών και όπλων δημιούργησε μεγάλη προσφορά στην αγορά και έριξε τις τιμές, ώστε τελικά εταιρείες με ένα μέτριο σχετικά κεφάλαιο να αποκτούν ικανό έμπυχο δυναμικό και οπλισμό για να προσφέρουν στρατιωτικές υπηρεσίες.

Αλλαγές στη φύση του πολέμου

Η τεχνολογία τον 21^ο αιώνα έχει γίνει πιο σύνθετη από ποτέ και η χρήση της απαιτεί μεγάλη εξειδίκευση. Ο στρατός πάντα υιοθετούσε τις καινοτομίες της τεχνολογίας και σήμερα η έκβαση του πολέμου στηρίζεται περισσότερο στη λειτουργία της. Οπλικά συστήματα με υπολογιστές, επικοινωνίες και παρακολούθηση μέσω δορυφόρων, εξελιγμένα πληροφοριακά συστήματα. Η ανάπτυξη της ιδιωτικής βιομηχανίας σε αυτούς τους τομείς είναι πολλές φορές μεγαλύτερη από την αντίστοιχη κρατική, έτσι ήρθε στο προσκήνιο η ανάγκη για την ανάθεση αποστολών και εργασιών σε ιδιωτικές εταιρείες. Η χρησιμοποίηση πολιτών και η ιδιωτικοποίηση στρατιωτικών τομέων, όπως τεχνολογία, εκπαίδευση, συντήρηση, επισκευές, έχει πια καθιερωθεί στο στρατό των ΗΠΑ και είναι πια απαραίτητη για τη λειτουργία του.

---

⁴⁰ Robert Mandel, *Armies Without States: The Privatization of Security*, Boulder and London: Lynne Rienner, 2002, σελ.60

Ένα άλλο γεγονός που έχει αλλάξει τη φύση του πολέμου είναι το οικονομικό κίνητρο που υπάρχει πίσω από κάθε σύγχρονο πόλεμο. Το κίνητρο αυτό υπήρχε ανέκαθεν αλλά βρισκόταν πίσω από κάποιο μεγαλύτερο ιδεολογικό, πολιτικό, κοινωνικό ή θρησκευτικό κίνητρο. Οι πρόσφατες συρράξεις στην Αφρική καταδεικνύουν ότι το κίνητρο του πολέμου ήταν περισσότερο ο έλεγχος των πλουτοπαραγωγικών πηγών, ορυχείων, διαμαντιών και λιγότερο ο έλεγχος της κυβέρνησης. Για να επιτύχουν το σκοπό τους οι ομάδες που παίρνουν μέρος στον πόλεμο καταφεύγουν σε κάθε μέσο για τη διεξαγωγή του και τον εξοπλισμό τους, όπως π.χ. στη διακίνηση ναρκωτικών (Κολομβιανοί guerillas), σε λεηλασίες και στην πρόσληψη μισθοφορικών στρατών.

Οι επεμβάσεις μετά την επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου

Μετά την επίθεση στις ΗΠΑ την 11^η Σεπτεμβρίου 2001 και τις επακόλουθες επεμβάσεις στο Αφγανιστάν και στο Ιράκ στα πλαίσια του πολέμου κατά της τρομοκρατίας, η ζήτηση για τις υπηρεσίες των ιδιωτικών στρατών αυξήθηκε κατακόρυφα⁴¹. Η απειλή τρομοκρατικών επιθέσεων οδήγησε σε επιτακτική ανάγκη παροχής ασφάλειας και προστασίας, γεγονός το οποίο οι ιδιωτικές εταιρείες εκμεταλλεύθηκαν για την ανάπτυξή τους. Οι επιχειρήσεις προκειμένου να λειτουργήσουν με ασφάλεια στην παγκόσμια αγορά επανακαθόρισαν τα επιχειρησιακά ρίσκα για την προστασία του προσωπικού και των εγκαταστάσεων, χρησιμοποιώντας τις ιδιωτικές εταιρείες.

Από την άλλη, στα πολεμικά πεδία του Αφγανιστάν και του Ιράκ η χρήση τους κατέστη αναγκαία. Πολλές από τις επιχειρησιακές δυνατότητες των ιδιωτικών εταιρειών ήταν απαραίτητες για την αποτελεσματικότερη διεξαγωγή των πολέμων και την μετέπειτα ανοικοδόμηση των κρατών. Η εξειδίκευση των εταιρειών, το εύρος των υπηρεσιών τους αλλά και η προσφορά μεγάλου αριθμού υπαλλήλων από την πλευρά τους είναι κάποια από τα στοιχεία που οδήγησαν στην χρήση και ανάπτυξη των ιδιωτικών στρατών στις περιοχές αυτές. Οι συνθήκες που δημιουργήθηκαν μετά το ξέσπασμα των διεθνών τρομοκρατικών επιθέσεων και των επεμβάσεων στο Αφγανιστάν και στο Ιράκ προκάλεσαν τη ζήτηση για τις υπηρεσίες των ιδιωτικών εταιρειών από πολυεθνικές εταιρείες και διεθνείς οργανισμούς με παρουσία εκεί, από

---

⁴¹ Christopher Kinsey, *Corporate Soldiers and International Security*, σελ. 108-109

τις κυβερνήσεις των ΗΠΑ και της Βρετανίας που είχαν το σημαντικότερο ρόλο στις επεμβάσεις και από τις μετέπειτα κυβερνήσεις που προέκυψαν στα κράτη αυτά.

Αιτίες της ιδιωτικοποίησης του πολέμου και πρότυπα

Εξετάζοντας τις αιτίες που οδήγησαν στην ιδιωτικοποίηση της ασφάλειας και του πολέμου στη σύγχρονη εποχή σε σύγκριση με τις αναφορές της παρουσίας των ιδιωτικών στρατών κατά τη διάρκεια της ιστορίας, κάποια στοιχεία ή πρότυπα είναι εμφανή⁴². Πρώτον, η ζήτηση για ιδιωτικούς στρατούς συνδέεται με τη φύση του πολέμου. Όταν η ποιότητα είναι πιο καθοριστική από την ποσότητα, οι ικανότητες των μισθοφόρων και των επαγγελματιών ως ανώτερες από τις αντίστοιχες των πολιτών-στρατιωτών έχουν αυξημένη σημασία και αποτελεσματικότητα. Δεύτερον, η αποστράτευση μεγάλων τμημάτων στρατού σε μια περιοχή δημιουργεί τις συνθήκες για μετακίνηση του στρατιωτικού δυναμικού σε πολέμους και συγκρούσεις σε ασταθείς περιοχές. Οι βετεράνοι έχουν κίνητρα για επαναδραστηριοποίηση και η εμπειρία τους συναντά μεγάλη ζήτηση. Τρίτον, σε περιοχές με αδύναμη διακυβέρνηση και στρατό ανίκανο για διαφύλαξη της ασφάλειας και προστασίας της εδαφικής κυριαρχίας, οι ιδιωτικές στρατιωτικές δυνάμεις ειδικά αν είναι οργανωμένες σε μεγαλύτερες ή εμπορικές οντότητες, έχουν την ικανότητα να συντηρούν και να επωφελοούνται από τις βίαιες συγκρούσεις. Τέταρτον, υπάρχει συχνά ένα σύμπλεγμα μεταξύ ιδιωτικών στρατών και άλλων εμπορικών επιχειρήσεων. Δεν είναι πάντα ευδιάκριτο αλλά οι δεσμοί και οι σχέσεις μεταξύ τους, ευνοούν το συνδυασμό στρατιωτικών επιτυχιών και εμπορικών κερδών.

Οι ιδιωτικοί στρατοί βρίσκουν λόγο ύπαρξης από τον πόλεμο, τις συγκρούσεις και τη βία. Χωρίς τη συντήρηση ή την εξάπλωση αυτών των φαινομένων η παρουσία τους θα ήταν πολύ πιο ασήμαντη. Η λειτουργία τους δε σημαίνει ότι απαραίτητα συντηρεί τη βία, καθώς μπορεί να στοχεύει στην αποτροπή αυτών των φαινομένων ή στην προστασία από αυτά. Το ίδιο αντικείμενο είχαν και έχουν οι εθνικοί στρατοί. Αυτό που φαίνεται ως συμπέρασμα όμως είναι ότι ο πόλεμος και η βία, που αποτελούν αιτίες της εμφάνισης των στρατών δεν ήταν ιστορικά αλλά ούτε και σήμερα είναι μονοπώλιο του κράτους.

---

⁴² Singer, *Corporate Warriors*, σελ.38-39

Κεφάλαιο 3^ο

Δομή, οργάνωση και λειτουργία ιδιωτικών στρατών

Η τυπολογία στο χώρο της βιομηχανίας ιδιωτικών στρατιωτικών υπηρεσιών είναι αρκετά δύσκολη καθώς οι εταιρείες έχουν την ικανότητα να προσφέρουν ποικίλες υπηρεσίες μεγάλου εύρους και έτσι το έργο της κατηγοριοποίησης τους δεν ανταποκρίνεται στις πραγματικές διαστάσεις. Από την άλλη υπάρχει μια περαιτέρω διάκριση μεταξύ ιδιωτικών εταιρειών και ανεξάρτητων μισθοφόρων, που δραστηριοποιούνται στον ίδιο χώρο της αγοράς. Τα τελευταία χρόνια οι εταιρείες προχωρούν σε εξαγορές άλλων εταιρειών και συγχωνεύσεις, δημιουργώντας εταιρείες κολοσσούς, με θυγατρικές και offshore, αλλάζοντας το προφίλ της βιομηχανίας.

Οι ιδιωτικές εταιρείες

Στον ακαδημαϊκό χώρο δεν υπάρχει μια γενικά καθιερωμένη τυπολογία και ονομασία των διαφορετικών εταιρειών που δραστηριοποιούνται στο χώρο, αλλά ο κάθε συγγραφέας εστιάζει σε συγκεκριμένα στοιχεία που δημιουργούν τα χαρακτηριστικά μιας ξεχωριστής κατηγορίας. Πολλοί συγγραφείς αρνούνται την κατηγοριοποίηση ή αναφέρονται με ένα όνομα σε αυτές συμπεριλαμβάνοντας το σύνολο των εταιρειών που παρέχουν στρατιωτικές υπηρεσίες με την ευρεία έννοια. Έτσι άλλοι χρησιμοποιούν τον όρο PMCs (Private Military Companies) ή (Private Military Corporations), ή με την ίδια συντομογραφία εννοούν τους προμηθευτές-εργολάβους (military contractors ή military providers) των στρατιωτικών υπηρεσιών (PMC - Private Military Contractors), που έχουν συμβληθεί για να παρέχουν τις υπηρεσίες τους. Άλλοι χρησιμοποιούν τον όρο PSCs (Private Security Companies), ή ακόμα και PMSCs (Private Military Security Companies), χωρίς γενικά να προχωρούν σε κάποια διάκριση αλλά θέλοντας να εντάξουν στην έννοια όλο το εύρος των εταιρειών. Όσον αφορά στον ορισμό των εταιρειών αυτών συνολικά θα μπορούσε να αναφερθεί ότι «αυτές αποτελούν νομίμως συσταθείσες διεθνείς επιχειρήσεις που προσφέρουν υπηρεσίες που περιλαμβάνουν τη δυνατότητα να ασκήσουν βία με συστηματικό τρόπο και με στρατιωτικά ή παραστρατιωτικά μέσα, καθώς και την ενίσχυση, τη μεταφορά, τη διευκόλυνση, την αποτροπή ή την εξουδετέρωση αυτής της

δυνατότητας, ή την απαιτούμενη γνώση για την εφαρμογή της, σε πελάτες». ⁴³ Η δυνατότητα άσκησης βίας υλοποιείται σε περιπτώσεις ένοπλης προστασίας και ένοπλων αποστολών. Η ενίσχυση, μεταφορά και διευκόλυνση περιλαμβάνει υπηρεσίες εκπαίδευσης, εφοδιασμού, διοικητικής μέριμνας, εκτίμησης των κινδύνων και συλλογής πληροφοριών. Η εξουδετέρωση, τέλος, αναφέρεται σε βλήματα που δεν έχουν εκραγεί και στην απομάκρυνσή τους, όπως επίσης και στον καθαρισμό ναρκών.

Η κατανόηση της ευρύτητας του ορισμού προϋποθέτει μια κατανόηση των διαφορετικών λειτουργιών και υπηρεσιών που προσφέρουν οι εταιρείες. Οι διαφορετικές λειτουργίες και τομείς δραστηριοποίησης στη βιομηχανία των ιδιωτικών στρατών ή των προμηθευτών στρατιωτικών υπηρεσιών (private military contractors/providers) εμφανίζουν ορισμένα χαρακτηριστικά που επιτρέπουν μία κατηγοριοποίηση, ανεξαρτήτως των κοινών στοιχείων που μοιράζονται ως επιχειρήσεις της ίδιας βιομηχανίας. Οι κατηγορίες των εταιρειών και οι μέθοδοι ή τα κριτήρια για την επιλογή τους δεν είναι, όπως αναφέρθηκε, συγκεκριμένα και συνολικά αποδεκτά από τους συγγραφείς. Υπάρχουν όμως προσεγγίσεις με περισσότερη απήχηση και συχνότερες αναφορές, οι οποίες σιγά-σιγά καθιερώνουν μία τυπολογία της δομής των εταιρειών. Μία μέθοδος για την κατηγοριοποίηση είναι διακρίνοντας τα μέσα που χρησιμοποιεί η εταιρεία (θανατηφόρα ή όχι), καθώς και το αντικείμενό τους ⁴⁴.

Διακρίνουμε έτσι τις PMCs (Private Military Companies) ή αλλιώς PMFs (Private Military Firms), οι οποίες αναλαμβάνουν επιχειρήσεις στο θέατρο του πολέμου, στρατιωτική υποστήριξη, προμήθειες και ενεργή συμμετοχή στις συγκρούσεις στα πεδία των μαχών. Πολλές φορές μπορούν να αναλάβουν την οργάνωση και τη διεύθυνση γενικά των πολεμικών επιχειρήσεων, αντικαθιστώντας ουσιαστικά τις εγχώριες στρατιωτικές δυνάμεις του πελάτη ⁴⁵. Τις πιο πολλές φορές πάντως, οι εταιρείες λειτουργούν ως «πολλαπλασιαστές δύναμης» (“force multiplier”), βοηθώντας στην αποτελεσματικότητα των δυνάμεων του πελάτη, λειτουργώντας

---

⁴³ Carlos Ortiz, *Private Armed Forces and Global Security: A Guide to the Issues*, (Santa Barbara, Denver, Oxford: Praeger, March 2010), σελ. 48.

⁴⁴ Christopher Kinsey, *Corporate Soldiers and International Security*, σελ. 10

⁴⁵ Περίπτωση της εταιρείας Executive Outcomes (EO) κατά την επέμβαση στη Σιέρα Λεόνε

κάτω από ένα πλαίσιο οδηγιών του τελευταίου. Έχουν γίνει ακόμα αναφορές για PCCs (Private Combat Companies), οι οποίες δραστηριοποιούνται μόνο στο πεδίο της μάχης, αφήνοντας κατά μέρος την υποστήριξη και τις προμήθειες⁴⁶, αλλά καθώς δεν υπάρχει παράδειγμα τέτοιας εταιρείας σήμερα ο ορισμός δεν ανταποκρίνεται σε μια ρεαλιστική προσέγγιση και ως εκ τούτου δεν έχει μεγάλη αποδοχή.

Η άλλη μεγάλη κατηγορία εταιρειών στη βιβλιογραφία είναι οι PSCs (Private Security Companies). Οι αποστολές που αναλαμβάνουν είναι συνήθως αυτές της ένοπλης φύλαξης και προστασίας εγκαταστάσεων, αγαθών και προσώπων καθώς και η παροχή συμβούλων ασφαλείας, εκτίμηση των κινδύνων σε καταστάσεις σύγκρουσης αλλά και συλλογή και παροχή πληροφοριών.⁴⁷ Πολλές φορές μπορεί να έχουν έργο αστυνόμευσης και διατήρησης της τάξης σε ασταθείς ζώνες ή και εκπαίδευσης των αστυνομικών δυνάμεων.

Υπάρχουν από την άλλη επιχειρήσεις οι οποίες δραστηριοποιούνται σε πολύ συγκεκριμένους τομείς ή σε εξειδικευμένες εργασίες και δημιουργούν δυσκολία στο να ενταχθούν κάπου και να αναλυθούν⁴⁸, αν και στην πραγματικότητα θεωρούνται κομμάτι των PSCs, καθώς προσφέρουν υπηρεσίες με στόχο την ασφάλεια σε γενικές γραμμές σε καταστάσεις και μέρη με αστάθεια, επικινδυνότητα, συγκρούσεις ή σε περιβάλλον μετασυγκρουσιακό (post-conflict). Η Ronco (Ronco Consulting Corporation)⁴⁹ παρέχει εξειδικευμένες υπηρεσίες απομάκρυνσης ή καταστροφής ναρκών, η Sterling⁵⁰ (πρώην EOD Technology) είναι αναγνωρισμένη για την ειδίκευση στην απομάκρυνση βλημάτων που δεν έχουν εκραγεί (unexploded ordnance – UXO). Επίσης η Chilport εκπαιδεύει και παρέχει σκύλους (K-9) για

---

⁴⁶ Christopher Kinsey, *Corporate Soldiers and International Security*, σελ. 13

⁴⁷ Kevin A. O'Brien, 'What should and what should not be regulated?', σελ. 37-38 στο βιβλίο *From Mercenaries to Market: The Rise and Regulation of Private Military Companies* των Simon Chesterman και Chia Lehnardt (επιμ.), Oxford: Oxford University Press, 2007

⁴⁸ Carlos Ortiz, *The Private Military Company: An Entity at the Center of Overlapping Spheres of Commercial Activity and Responsibility* σελ.57 στο βιβλίο *Private Military and Security Companies: Chances, Problems, Pitfalls and Prospects*, Wiesbaden : VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007, των Thomas Jäger και Gerhard Kümmel (επιμ.)

⁴⁹ <http://roncoconsulting.com/> (έγινε πρόσβαση στις 10-8-2013)

⁵⁰ <http://www.sterlinggo.com/experience/overview/> (έγινε πρόσβαση στις 10-8-2013)

στρατιωτικές και αστυνομικές επιχειρήσεις⁵¹. Ένας άλλος τομέας υπηρεσιών είναι η ασφάλεια στη ναυτιλία και οι επιχειρήσεις ενάντια στην πειρατεία⁵², ένας τομέας που τα τελευταία χρόνια γνωρίζει ζήτηση και στην Ελλάδα και τέλος η ασφάλεια πληροφοριακών συστημάτων και προγραμμάτων. Οι εταιρείες αυτές δραστηριοποιούνται σε όλα τα μέρη του κόσμου.

Οι λειτουργίες και οι αποστολές των PSC's σε πολλές περιπτώσεις μοιάζουν με τις αντίστοιχες των PMC's. Αυτό συμβαίνει διότι πολλές εταιρείες επιδιώκουν να αναλαμβάνουν αποστολές από όλο το φάσμα της βιομηχανίας προκειμένου να ανταποκρίνονται στη ζήτηση περισσότερων πελατών, αφού με αυτόν τον τρόπο δεν περιορίζονται σε ένα τομέα. Οι εταιρείες δηλαδή δεν έχουν διακριτά όρια, δεδομένου της ποικιλίας των παρεχόμενων υπηρεσιών αλλά και της αυξανόμενης θολής περιοχής μεταξύ των παραδοσιακών στρατιωτικών έργων και αποστολών και άλλων αποστολών ασφαλείας στους σημερινούς πολέμους⁵³. Αυτός ο λόγος παρακινεί πολλούς συγγραφείς τελικά να μην υιοθετούν την διάκριση των εταιρειών σε PMC/PSC αλλά να αναφέρονται σε αυτές συνολικά με το έναν ή τον άλλο όρο. Παρόλα αυτά, οι διαφοροποιήσεις στις λειτουργίες των εταιρειών συνθέτουν τα ξεχωριστά χαρακτηριστικά της κατηγορίας των εταιρειών που παρέχουν υπηρεσίες σε στρατιωτικό τομέα.

Ο Singer διακρίνει τις εταιρείες της βιομηχανίας (PMFs) ανάλογα με το εύρος των υπηρεσιών που είναι ικανές να προσφέρουν και ποια είναι η θέση τους (γεωγραφικά) σε σχέση με το πεδίο της μάχης, πόσο δηλαδή το προσεγγίζουν⁵⁴. Οι Military Provider Firms εστιάζουν τις επιχειρήσεις τους στο τακτικό περιβάλλον, στο πεδίο της μάχης. Παίρνουν μέρος στις πρώτες γραμμές είτε ως ομάδες στο πεδίο της σύγκρουσης αυτό καθαυτό, είτε ως διοικητές. Παράδειγμα αποτελεί η εταιρεία (EO) που πολέμησε στην Αγκόλα και τη Σιέρα Λεόνε, όπως και η Sandline στην Παπούα Νέα Γουινέα, τη Σιέρα Λεόνε και τη Λιβερία.

---

⁵¹ <http://www.chilport.co.uk/> (έγινε πρόσβαση στις 10-8-2013)

⁵² <http://www.aegisworld.com/service/maritime/> (έγινε πρόσβαση στις 17-8-2013)

⁵³ Deborah D. Avant, *The Market for Force: The Consequences of Privatizing Security*, Cambridge: Cambridge University Press, 2005, σελ. 1, σημείωση 3

⁵⁴ Singer, *Corporate Warriors*, σελ. 91

Οι εταιρείες προσλαμβάνονται από πελάτες που είτε δε διαθέτουν αξιόμαχο ή αρκετό στρατό και στηρίζονται σχεδόν αποκλειστικά για τις επιχειρήσεις στις εταιρείες, είτε ως «πολλαπλασιαστές δύναμης» (“force multipliers”) για τις εγχώριες δυνάμεις. Σε αυτή την περίπτωση η αξία και αποτελεσματικότητα των εταιρειών δε βρίσκεται στον αριθμό της δύναμης τους, αλλά στις ικανότητες του προσωπικού της, στην οργάνωση, το συντονισμό των και την εκτίμηση της πορείας των επιχειρήσεων⁵⁵.

Τη δεύτερη κατηγορία αποτελούν οι Military Consulting Firms, οι οποίες παρέχουν συμβουλευτικές υπηρεσίες και εκπαίδευση όσον αφορά στην αναδιοργάνωση των στρατιωτικών δυνάμεων του πελάτη. Οι επιχειρήσεις τους εστιάζονται σε στρατηγικό, επιχειρησιακό και οργανωτικό πεδίο. Δεν επιχειρούν όμως στο πεδίο της μάχης. Η εταιρεία MPRI εκπαίδευσε το στρατό της Κροατίας, Αφρικανούς στρατιώτες και ηγέτες, το στρατό της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης, μέρος του στρατού του Αφγανιστάν και στο Ιράκ παρείχε συμβούλους⁵⁶ στο υπουργείο αμύνης.

Στην τελευταία κατηγορία ανήκουν οι εταιρείες που παρέχουν υπηρεσίες εφοδιασμού, προμηθειών, πληροφοριών, τεχνικής υποστήριξης και μεταφορών. Οι Military Support Firms ειδικεύονται σε όλους αυτούς τους τομείς, δίνοντας έτσι το πλεονέκτημα στο στρατό του πελάτη να επικεντρωθεί στις καθαρά στρατιωτικές επιχειρήσεις στο πεδίο των μαχών. Οι εταιρείες του είδους έχουν λάβει τα περισσότερα συμβόλαια και έσοδα σε σχέση με τις άλλες εταιρείες. Η εταιρεία KBR διατηρεί πάνω από 14.000 Αμερικανούς υπαλλήλους στο Ιράκ⁵⁷ και έχει λάβει την τελευταία δεκαετία μόνο από συμβόλαια στο Ιράκ 39,5 δις δολάρια⁵⁸. Στο παρελθόν βοήθησε τις αμερικανικές δυνάμεις όπου αυτές είχαν παρουσία, Σομαλία, Αϊτή, Βοσνία, Κοσσυφοπέδιο και σήμερα στο Αφγανιστάν και Ιράκ.

---

⁵⁵ Ibid, σελ.94

⁵⁶ Renae Merle. Census Counts 100.000 Contractors in Iraq. The Washington Post. 5 Δεκεμβρίου 2006 <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/12/04/AR2006120401311.html> (έγινε πρόσβαση στις 7-8-2013)

⁵⁷ T. Christian Miller. Private Contractors Outnumber US Troops in Iraq. The Los Angeles Times. 4 Ιουλίου 2007. <http://www.commondreams.org/archive/2007/07/04/2284> (έγινε πρόσβαση στις 7-8-2013)

⁵⁸ Angelo Young. And The Winner For The Most Iraq War Contracts Is . . . KBR, With \$39.5 Billion In A Decade, 19 Μαρτίου 2013. <http://www.ibtimes.com/winner-most-iraq-war-contracts-kbr-395-billion-decade-1135905> (έγινε πρόσβαση στις 7-8-2013)

Οι μισθοφόροι

Ο μισθοφόρος έχει διάφορους ορισμούς, όπως «ο στρατιώτης που είναι πρόθυμος να πουλήσει τις στρατιωτικές του ικανότητες στη μεγαλύτερη προσφορά, ανεξαρτήτως σκοπού»⁵⁹ ή όπως αναφέρει ο Spicer οι μισθοφόροι είναι άτομα που στρατολογούνται για συγκεκριμένη στρατιωτική αποστολή, δεν έχουν μόνιμη δομή, συνοχή ομάδας, δόγμα, ούτε διαδικασία ελέγχου⁶⁰. Ο πιο ευρέως διεθνώς αποδεκτός ορισμός του μισθοφόρου εντοπίζεται στο Άρθρο 47 του πρώτου Πρωτοκόλλου (1977) των Συνθηκών της Γενεύης⁶¹. Σύμφωνα με αυτό για να χαρακτηριστεί κάποιος ως μισθοφόρος πρέπει να πληροί τα ακόλουθα κριτήρια:

- α. είναι ειδικά στρατολογημένος από το εσωτερικό ή το εξωτερικό για να πολεμήσει σε ένοπλη σύγκρουση
- β. παίρνει, πράγματι, ενεργό μέρος στις εχθροπραξίες
- γ. μάχεται με ουσιαστικό κίνητρο την επιθυμία του για προσωπικό κέρδος
- δ. δεν είναι ούτε πολίτης κάποιου από τα μέρη της σύγκρουσης ούτε κάτοικος περιοχής ελεγχόμενης από κάποιο μέρος των μαχόμενων.
- ε. δεν είναι μέρος των ενόπλων δυνάμεων των μαχόμενων μερών
- στ. δεν έχει σταλεί από ένα κράτος, το οποίο δεν είναι μέρος της σύγκρουσης, λόγω επίσημου καθήκοντος ως μέλος των ενόπλων δυνάμεων του κράτους αυτού.

Όλα τα παραπάνω κριτήρια πρέπει να συγκεντρώνονται στο πρόσωπο κάποιου για να χαρακτηριστεί ως μισθοφόρος. Το άρθρο δεν περιλαμβάνει ξένο στρατιωτικό προσωπικό που έχει ενσωματωθεί στις ΕΔ ενός άλλου κράτους, όπως συμβαίνει στις περιπτώσεις της Γαλλικής Λεγεώνας των Ξένων και των Gurkhas. Δεν περιλαμβάνει επίσης όσους έχουν κίνητρα ιδεολογικά, θρησκευτικά και τέλος όσους δεν παίρνουν μέρος στις εχθροπραξίες ενεργά, όπως είναι οι σύμβουλοι ασφαλείας, οι εκπαιδευτές,

---

⁵⁹ K. O' Brien, "Military-Advisory Groups and African Security: Privatised Peacekeeping", *International Peacekeeping* 5, no.3 (Autumn, 1998) σελ.78-105

⁶⁰ T. Spicer, 'Interview', *Cambridge Review of International Relations*, Cambridge: 1999, vol. XIII, no.1, σελ.165

⁶¹ <http://www.icrc.org/ihl/WebART/470-750057>

αυτοί που προσφέρουν υποστήριξη, προμήθειες, παρακολούθηση και πληροφορίες. Μια ακόμα ατέλεια είναι η εξαίρεση από τον ορισμό των ιδιωτικών στρατιωτικών δυνάμεων που κατάγονται από το μέρος που συμβαίνει η σύγκρουση, παρέχοντας έτσι προστασία σε αυτούς που επιχειρούν να υποστηρίξουν ή να ανατρέψουν ένα εσωτερικό πολιτικό καθεστώς.

Έχει ασκηθεί αρκετή κριτική από συγγραφείς για τις ατέλειες και την αναποτελεσματικότητα του ορισμού. Ο ορισμός του μισθοφόρου είναι «σύνθετο, μπερδεμένο, συναισθηματικά και πολιτικά φορτισμένο θέμα για το οποίο οι επίσημοι φορείς μορφάζουν, οι μικρές δυνάμεις φοβούνται και διάφορες ομάδες λόμπι εκμεταλλεύονται ως πολιτικό πρόγραμμα»⁶².

Έτσι ακολούθησαν και άλλες προσπάθειες για τη ρύθμιση του θέματος σε διεθνές επίπεδο:

Παράλληλα με το Πρωτόκολλο της Συνθήκης της Γενεύης το 1977 έγινε με τη συμβολή της Οργάνωσης Αφρικανικής Ενότητας (Organization Of African Unity-OAU) η σύμβαση για την εξάλειψη των μισθοφόρων στην Αφρική και το 1989 ακολούθησε η σύμβαση του ΟΗΕ ενάντια στη στρατολόγηση, χρήση, οικονομική ενίσχυση και εκπαίδευση των μισθοφόρων στις οποίες έγινε προσπάθεια να διευρύνουν και να εξορθολογήσουν τα κριτήρια ορισμού του μισθοφόρου. Οι διαφορές παρόλα αυτά μεταξύ των συμβάσεων ήταν ελάχιστες. Το κοινό σημείο όλων ήταν ότι ρύθμιζαν μόνο τη δράση ατόμων και όχι εταιρειών. Είναι προφανές ότι οι εταιρείες δεν συμπεριλήφθηκαν στη ρύθμιση γιατί ο αριθμός τους τότε ήταν σχεδόν ανύπαρκτος.⁶³

Ίσως ο πιο ευρύς και πετυχημένος ορισμός δίνεται από τον Uwe Steinhoff όταν καταλήγει ότι ο μισθοφόρος είναι ένα άτομο που συμβάλλεται για να παρέχει στρατιωτικές υπηρεσίες σε ομάδες άλλες από τη δικιά του (σε όρους έθνους, εθνότητας, τάξης κλπ) και είναι έτοιμος να παραδώσει αυτή την υπηρεσία ακόμα κι

---

⁶² James R. Davies, *Fortune's Warriors, Private Armies and the New World Order*, Vancouver, BC: Douglas & McIntire, 2000, κεφ.3

⁶³ Imke-Ilse Drews, *Private Military Companies: The New Mercenaries?- An International Law Analysis*, σελ.341 στο βιβλίο *Private Military and Security Companies: Chances, Problems, Pitfalls and Prospects*, Wiesbaden : VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007, των Thomas Jäger και Gerhard Kümmel (επιμ.)

αν αυτό περιλαμβάνει να πάρει μέρος σε εχθροπραξίες. Ποιες ομάδες είναι σχετικές εξαρτάται από τη φύση της σύγκρουσης.⁶⁴

Οι μισθοφόροι είναι ένα φαινόμενο με παρουσία σε πάμπολλα πολεμικά πεδία κατά τη διάρκεια της ιστορίας μέχρι σήμερα. Όπως σημειώθηκε στο κεφάλαιο για την ιστορία των ιδιωτικών στρατών, οι μισθοφόροι δρούσαν πολλές φορές σε ομάδες, ενώσεις, ακόμα και εταιρείες. Οι μισθοφόροι θεωρούνται από την κοινή γνώμη και από πολλούς συγγραφείς, όπως ο Niccolo Machiavelli στο έργο «Ο Ηγεμόνας»⁶⁵, ως τα χειρότερα δείγματα της κοινωνίας, αναξιόπιστοι, ανήθικοι, εγκληματίες με μόνο σκοπό το κέρδος. Η δράση τους στάθηκε έτσι η αιτία να κερδίσουν πολλούς χαρακτηρισμούς και προσωνύμια⁶⁶. Η πρακτική της πρόσληψης μισθοφόρων καταδικάστηκε διεθνώς και ως αποτέλεσμα η ρύθμιση του άρθρου 47 όχι μόνο δίνει τα κριτήρια του μισθοφόρου αλλά στο πρώτο εδάφιο χαρακτηρίζει το μισθοφόρο ως μη προστατευμένο από τις διατάξεις του διεθνούς δικαίου για τους εμπλεκόμενους σε πόλεμο στρατιώτες. Έτσι πολλοί μισθοφόροι, που προηγουμένως δρούσαν με νόμιμη άδεια, βρέθηκαν να υφίστανται δίωξη ακόμα και στα κράτη τους⁶⁷. Βεβαίως, αυτό δεν σημαίνει ότι οι μισθοφόροι εξαφανίστηκαν, αλλά η δράση τους μετέπειτα κινήθηκε με υπόγειες και πιο καλυμμένες μεθόδους.

Πολλοί μισθοφόροι παρόλα αυτά προσαρμόστηκαν στη νέα εποχή της βιομηχανίας των ιδιωτικών στρατών. Όπως παλαιότερα ήταν μέλη στρατιωτικών εταιρειών και ομάδων έτσι και στη σύγχρονη εποχή πολλοί ακολουθούν σταδιοδρομία ή εκτελούν συμβόλαια ως υπάλληλοι και εργαζόμενοι σε ιδιωτικές στρατιωτικές εταιρείες⁶⁸. Οι μισθοφόροι αυτοί όμως, βάσει του διεθνούς δικαίου, όπως διαμορφώθηκε από τις προηγούμενες συμβάσεις δεν μπορούν να χαρακτηριστούν έτσι, γιατί στον ορισμό δεν εμπίπτουν αυτοί που έχουν προσληφθεί από εταιρεία αλλά μόνο από κράτος ή

---

⁶⁴ Uwe Steinhoff, What are Mercenaries? σελ.28 στο βιβλίο Private Military and Security Companies: Ethics, policies and civil-military relations των Andrew Alexandra, Deane-Peter Baker, Marina Caparini, New York: Routledge, 2008

⁶⁵ Νικολό Μακιαβέλλι, Ο Ηγεμόνας, κεφάλαιο 12, Αθήνα, Εκδόσεις Καζαντζάκη, 2006

⁶⁶ Μεταξύ άλλων είναι γνωστοί για τους μισθοφόρους οι χαρακτηρισμοί soldiers of fortune, dogs of war, wild geese, legionnaires

⁶⁷ Singer, Corporate Warriors σελ.43

⁶⁸ Ibid. σελ.46

μέρος της σύγκρουσης, άσχετα αν εκτελούν οι πρώτοι τις ίδιες ενέργειες με τους τελευταίους.⁶⁹

Διαφορές μισθοφόρων και PMCs/PSCs

Τελικά οι σύγχρονες εταιρείες του χώρου έχουν διαφορές με τους μισθοφόρους και αν ναι, που εστιάζονται αυτές; Η εταιρεία δεν είναι μισθοφόρος αλλά μπορεί να υποστηριχθεί ότι είναι ένας οργανισμός από μισθοφόρους⁷⁰ (mercenary companies).

Οι εταιρείες είναι καταρχήν νόμιμες εμπορικές επιχειρήσεις, με οργάνωση παρόμοια με κάθε άλλη εμπορική επιχείρηση της αγοράς. Έχουν εταιρική δομή, εταιρική ευθύνη και ιεραρχία. Το εύρος υπηρεσιών τους είναι πολύ μεγαλύτερο από αυτό που θα μπορούσαν να αναλάβουν οι μισθοφόροι. Έχουν τη δυνατότητα να δραστηριοποιούνται σε πολλούς τομείς ταυτόχρονα (φύλαξη, υποστήριξη, προμήθειες, εκπαίδευση, κλπ), τομείς που δεν θεωρούνται ως ενεργή συμμετοχή στις εχθροπραξίες κατά τα κριτήρια του ορισμού του μισθοφόρου. Ένα στοιχείο επίσης που διαφοροποιεί τις εταιρείες είναι η ανάληψη δράσης και αποστολών σε διαφορετικά μέρη και για ποικίλους πελάτες ταυτόχρονα, αποτέλεσμα της οργάνωσης τους σε μόνιμη βάση και της δυνατότητας απασχόλησης μεγάλου προσωπικού.

Το προσωπικό των εταιρειών στον τομέα της διοίκησης αποτελούν τα πρώην πιο υψηλόβαθμα στελέχη των ΕΔ, κυρίως από τις ΗΠΑ και τη Βρετανία, ενώ στις θέσεις επιχειρήσεων βρίσκονται πρώην στρατιώτες και αξιωματικοί, συνήθως προερχόμενοι από σώματα επίλεκτων στρατιωτικών δυνάμεων (SAS, Navy Seals, Alpha, κ.ά). Το προσωπικό λειτουργεί με βάση κανονισμούς της εταιρείας και περνάει από αξιολόγηση. Είναι ειδικά συγκροτημένοι σε ομάδες για να επιχειρούν με ένα ενιαίο δόγμα και μεγαλύτερη συνοχή δράσης και πειθαρχίας.⁷¹

Οι πελάτες των PMCs/PSCs είναι οι ίδιοι σχεδόν με αυτούς των μισθοφόρων. Κυβερνήσεις των μεγάλων δυνάμεων που επιθυμούν να δράσουν συγκαλυμμένα, αποτυχημένα κράτη των οποίων οι κυβερνήσεις ή οι επαναστατημένες ομάδες τους δε

---

⁶⁹ Imke-Ilse Drews, σελ.342

⁷⁰ Uwe Steinhoff, What are Mercenaries? σελ.24

⁷¹ David Shearer, Private Armies and Military Intervention, London: International Institute for Strategic Studies, Adelphi Paper no. 316, 1998, σελ.21

διαθέτουν την απαραίτητη δύναμη για να επιβάλλουν την εξουσία ή να την ανατρέψουν, μεγάλες πολυεθνικές εταιρείες με περιουσία και συμφέροντα σε διάφορα μέρη του κόσμου που αποτελούν ασταθείς ζώνες. Η νομιμοποίηση των εταιρειών στη σύγχρονη εποχή ως φορέων μίας εξουσίας, της επιβολής βίας, που άλλοτε θεωρείτο αυστηρά αρμοδιότητα του κράτους, έφερε και νέους πελάτες παράλληλα. Είναι οι μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ) που δραστηριοποιούνται παγκόσμια και πολλές φορές σε μέρη με ένοπλες συγκρούσεις και οι διεθνείς και περιφερειακοί οργανισμοί. Το προσωπικό των αποστολών σε αυτές τις συνθήκες έχει ανάγκη από προστασία που οι εταιρείες είναι ικανές να την προσφέρουν. Πολλές φορές το ίδιο το ανθρωπιστικό έργο υλοποιείται από τις εταιρείες, συνήθως από αυτές που ασχολούνται με τις προμήθειες, τις κατασκευές ή εξειδικευμένες εργασίες (π.χ. απομάκρυνση ναρκών).

Η νομιμοποίηση των ιδιωτικών εταιρειών είναι αποτέλεσμα αρκετών παραγόντων. Καταρχήν οι εταιρείες πριν την ανάληψη δράσης στο εξωτερικό έχουν την υποχρέωση να λαμβάνουν άδεια από το κράτος εγκατάστασης. Ο αντίλογος εδώ βέβαια έγκειται στο ότι και οι μισθοφόροι όταν αναλάμβαναν δράση γινόταν κάτω από εντολές των κυβερνήσεών τους ή ότι ήταν τουλάχιστον ενήμερες. Υπάρχουν όμως και άλλοι παράγοντες που δημιουργούν νομιμοποίηση. Οι τελευταίες δραστηριοποιούνται πολλές φορές σε μη στρατιωτικούς σκοπούς και τομείς είτε έχουν στενή σχέση με άλλες εμπορικές εταιρείες και επιχειρηματικούς ομίλους εκτός στρατιωτικών υπηρεσιών⁷². Κι αυτό γιατί οι PMCs/PSCs είτε είχαν πριν μπουν στο χώρο καθιερωθεί σε άλλο εμπορικό τομέα είτε στη συνέχεια μέσω συγχωνεύσεων και εξαγορών έγιναν μέλη ενός ευρύτερου επιχειρηματικού κόσμου. Αυτή η κατάσταση δημιουργεί περισσότερες γνωριμίες και μεγαλύτερη πρόσβαση στην αγορά και περισσότερη νομιμοποίηση, τουλάχιστον φαινομενικά, καθώς από μια τέτοια σχέση μεταξύ πολυεθνικών (μη στρατιωτικών) εταιρειών και PMCs/PSCs πιο μεγάλο κίνδυνο έχουν οι πρώτες να ρισοκινδυνέψουν τη φήμη τους παρά οι τελευταίες να την ανεβάσουν⁷³.

---

⁷² Singer, *Corporate Warriors*, σελ. 47

⁷³ Uwe Steinhoff, σελ.28

Το μεγαλύτερο βήμα των PMCs/PSCs προς μια νέα κατεύθυνση σε σχέση με το παρελθόν των μισθοφόρων είναι η αυτορρύθμιση της λειτουργίας τους μέσα από διεθνείς οργανισμούς που οι ίδιες έχουν δημιουργήσει και η καθιέρωση ενός πλαισίου κανόνων. Το 2001 ίδρυσαν έξι εταιρείες τον διεθνή οργανισμό επιχειρήσεων διατήρησης σταθερότητας (International Stability Operations Association – ISOA), ο οποίος αριθμεί πλέον πάνω από σαράντα μέλη και έχει δημιουργήσει ένα κώδικα διεξαγωγής επιχειρήσεων, καθιερώνοντας ουσιαστικά τα κριτήρια μέσα στα οποία τα μέλη του πρέπει να επιχειρούν προς όφελος της ειρήνης και της ασφάλειας⁷⁴. Ακολούθησαν το 2004 ο PSCAI (Private Security Companies Association of Iraq)⁷⁵ για τις εταιρείες που δραστηριοποιούνταν στο Ιράκ και το 2006 ο BAPSC (British Association of Private Security Companies)⁷⁶ για τις βρετανικές εταιρείες που δραστηριοποιούνταν εκτός συνόρων.

Αποτελεί σίγουρα πρόκληση να τεθεί μια διαχωριστική γραμμή μεταξύ μισθοφόρων και σύγχρονων εταιρειών ιδιωτικών στρατών. Πολλά χαρακτηριστικά είναι κοινά και αντίστοιχα υπάρχουν αρκετές διαφορές. Η διαφορετική οργάνωση όμως των εταιρειών δεν αλλάζει τον πυρήνα του σκοπού τους, ο οποίος είναι η αναζήτηση κέρδους που προέρχεται από δραστηριότητες και επιχειρήσεις σχετικές με πολεμικές συγκρούσεις.

Οι PMCs/PSCs είναι σίγουρα η κυρίαρχη τάση στη βιομηχανία των ιδιωτικών στρατιωτικών υπηρεσιών, καθώς έχουν την αποδοχή των κρατών, των ΜΚΟ, των πολυεθνικών εταιρειών και διεθνών οργανισμών ως νόμιμων επιχειρήσεων που έχουν το δικαίωμα να δραστηριοποιούνται παρέχοντας τις εν λόγω υπηρεσίες. Η αποτελεσματικότητα των υπηρεσιών τους φάνηκε πολύ καθαρά στο Αφγανιστάν και στο Ιράκ, καθώς και η στήριξη της αμερικανικής κυβέρνησης στην πολιτική της ολοένα μεγαλύτερης ανάθεσης στρατιωτικών υπηρεσιών που πριν ανήκαν κατ' αποκλειστικότητα στο κράτος στις ιδιωτικές εταιρείες. Αντίθετα, τα τελευταία χρόνια

---

⁷⁴ Για περισσότερα στο site της ISOA : <http://www.stability-operations.org/?page=Code> (έγινε πρόσβαση στις 9-8-2013)

⁷⁵ Ο οργανισμός διαλύθηκε στις 31-12-2011 με την αποχώρηση των αμερικανικών στρατευμάτων στο Ιράκ και η εποπτεία των PSCs πέρασε στην ιρακινή κυβέρνηση. Περισσότερα στο <http://www.psc.ai.org/>

⁷⁶ <http://www.bapsc.org.uk/> (η σελίδα του οργανισμού στο διαδίκτυο) (έγινε πρόσβαση στις 9-8-2013)

οι ανεξάρτητοι μισθοφόροι, οι οποίοι δεν έχουν προσχωρήσει ως υπάλληλοι σε εταιρείες, δεν έχουν σημειώσει κάποια επιτυχία ικανή να αλλάξει την πορεία των εξελίξεων σε κάποια σύγκρουση. Η εμφάνισή τους από τη δεκαετία του '90 και μετά, όπως στον πόλεμο στο Κονγκό⁷⁷ το 1996 και στην προσπάθεια πραξικοπήματος στην Ισημερινή Γουινέα το 2004, συνοδεύτηκαν από αποτυχία.

---

⁷⁷ Γνωστοί για τη δράση τους εκεί ως «Λευκή Λεγεώνα». Περισσότερες πληροφορίες για τη Λευκή Λεγεώνα στο άρθρο του Sean Boyne, “The White Legion: Mercenaries in Zaire”, *Jane’s Intelligence Review* 9, no.6 (June 1997): 278-281

Κεφάλαιο 4^ο

Ο ρόλος των ιδιωτικών στρατών / Αποτελέσματα της δράσης τους και διλήμματα

Η σχέση μεταξύ ενός κράτους και μιας ιδιωτικής εταιρείας στρατιωτικών υπηρεσιών είναι σχέση συμβατική. Ενώ όμως οδηγούνται σε αυτή τη σχέση γιατί η ζήτηση από την πλευρά των κρατών συναντά την προσφορά των εταιρειών, τα συμφέροντά τους βρίσκονται σε αντίθεση. Οι κυβερνήσεις επιδιώκουν στόχους σχετικούς με την ασφάλεια και οι εταιρείες τη μεγιστοποίηση του κέρδους τους. Τα ενδιαφέροντα των δύο πλευρών έτσι δε μπορούν ποτέ να συμπέσουν με ακρίβεια. Ακόμα κανένα από τα δύο μέρη δεν έχει επαρκή πληροφόρηση για τους πραγματικούς στόχους και τη συμπεριφορά του άλλου μέρους. Αυτά τα στοιχεία σε συνδυασμό με το γεγονός ότι τα συμβόλαια αυτά καταρτίζονται για να εκτελεστούν στις πιο αντίξοες συνθήκες και στο πιο σύνθετο περιβάλλον (επαναστάσεις, εξεγέρσεις, πόλεμος και γενικά περιβάλλον με συγκρούσεις και αστάθεια), δημιουργούν ανάμεικτα αποτελέσματα και διλήμματα.⁷⁸

Ο έλεγχος της ισχύος

Τα αποτελέσματα από τη δράση των ιδιωτικών στρατών (private military/security companies) είναι πολλά και επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τον έλεγχο της ισχύος από ένα κράτος και ειδικά της εξουσίας άσκησης βίας. Τα αποτελέσματα αυτά συνεπώς γεννούν διλήμματα σχετικά με την χρήση τους και τα πιθανά πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα για το κράτος ή για τους άλλους πελάτες.

Τα κράτη που χρησιμοποιούν τις PMC's/PSC's ανήκουν σε ένα μεγάλο φάσμα, περιλαμβάνοντας τόσο κράτη ισχυρά με αντίστοιχους θεσμούς, όσο και αποτυχημένα κράτη με αδύναμους και αναποτελεσματικούς θεσμούς. Τα αποτελέσματα από την παραχώρηση κρατικών εξουσιών και αρμοδιοτήτων δεν είναι ίδια για αυτές τις δύο

---

⁷⁸ Singer, Corporate Warriors, σελ. 151

γενικευμένες κατηγορίες, με την πρώτη να παρέχει καλύτερες περιστάσεις, καθώς τα κράτη είναι πιο συνεκτικά, ικανά και νομιμοποιημένα⁷⁹.

Τα ισχυρά κράτη κινδυνεύουν να πληρώνουν περισσότερο για τις υπηρεσίες που προσφέρουν οι ιδιωτικές εταιρείες από ότι θα πλήρωναν συντηρώντας τον γραφειοκρατικό τους μηχανισμό, ανάλογα με τον ανταγωνισμό που υπάρχει στην αγορά. Μία εταιρεία μπορεί να επιλέξει σε χρονική στιγμή αδυναμίας του πελάτη επαναδιαπραγμάτευση των συμβατικών όρων με πιο ευνοϊκές ρυθμίσεις. Η δυσκολία άρνησης έχει να κάνει με την αδυναμία άμεσης αντικατάστασης της εταιρείας με μία άλλη εν μέσω επιχειρήσεων.

Τα κράτη είτε ισχυρά είτε όχι αντιμετωπίζουν κινδύνους όταν εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό για τις παρεχόμενες υπηρεσίες από τις εταιρείες και τα ίδια έχουν απολέσει τη δική τους ικανότητα για αντίστοιχη υπηρεσία. Ουσιαστικά βρίσκονται στο έλεος του πελάτη ως προς τη συμμόρφωση του σε περίπτωση που υπάρχει πρόβλημα ή υπαναχώρηση από την πλευρά του. Οι εταιρείες και οι εργαζόμενοι σε αυτές δεν υπόκεινται στο στρατιωτικό νόμο, ούτε μπορούν να διαταχθούν σε περίπτωση ανάγκης να επιτελέσουν το έργο τους ή να παραμείνουν στις θέσεις τους⁸⁰, ενώ ακόμα ένα μειονέκτημα είναι η αδυναμία των ιδιωτικών στρατών που υπηρετούν σε υποστηρικτικές λειτουργίες (π.χ. εφοδιασμός) να βοηθήσουν αν είναι αναγκαίο τις τακτικές γραμμές παίρνοντας τα όπλα. Οι εργαζόμενοι έχουν την ευχέρεια να παραιτηθούν, να φύγουν όταν κρίνουν ότι οι κίνδυνοι και οι απώλειες δεν αξίζουν το μισθό και την παραμονή τους στις επιχειρήσεις. Και αυτό είναι καθόλα επιτρεπτό, καθώς δεν χαρακτηρίζεται ως λιποταξία, αντίστοιχα με την ενέργεια ενός στρατιώτη των ενόπλων δυνάμεων ενός κράτους, ως εκ τούτου δεν είναι παράνομο και κολάσιμο αλλά ούτε υπάρχει δυνατότητα κάποιου είδους επιβολής κυρώσεων από πλευράς πελατών, αφού οι τελευταίοι δεν έχουν άμεση σχέση ή εξουσία πάνω στους υπαλλήλους.

---

⁷⁹ Joel Migdal, *Strong Societies and Weak States*, Princeton: Princeton University Press, 1988, σελ.18-19

⁸⁰ Stephen Zamparelli, "Contractors on the Battlefield: What Have We Signed Up For?", Air War College report, March 1999

Ανάλογη συμπεριφορά μπορεί να δείξει και η ίδια η εταιρεία. Οι κίνδυνοι, το ρίσκο μπορούν να προκαλέσουν την υπαναχώρηση της εταιρείας από τις συμβατικές της υποχρεώσεις. Έχοντας την έδρα τους αλλού δεν αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο τιμωρίας και ενώ η φήμη τους μπορεί να υποστεί πλήγμα, μπορεί να επιλέξουν ένα πιο κερδοφόρο συμβόλαιο ή να πιστέψουν ότι θα ξεφύγουν⁸¹. Το χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι αυτό της εταιρείας GSG⁸², η οποία έσπασε το συμβόλαιό της με την κυβέρνηση της Σιέρρα Λεόνε το 1995 γιατί δεν είχε πλέον όφελος.

Ανεξαρτήτως της ισχύος ενός κράτους, ο πολιτικός έλεγχος χάνει εξουσία με τη σύναψη συμβολαίων παροχής υπηρεσιών ασφάλειας και στρατιωτικών υπηρεσιών, αφού αφαιρείται η κρατική αρμοδιότητα πάνω στους επίσημους μηχανισμούς βίας. Ακόμα, τα κράτη έχουν τον έλεγχο του προϋπολογισμού αλλά επιλέγουν μόνο τις διαθέσιμες εταιρείες που προσφέρουν τις υπηρεσίες και όχι τα άτομα, τα πρόσωπα που οργανώνουν, διεξάγουν και διευθύνουν τις υπηρεσίες, ούτε τα κριτήρια για την επιλογή των τελευταίων. Συντελείται έτσι μία σημαντική εξέλιξη, ο έλεγχος των ατόμων που χρησιμοποιούν βία περνάει από το κράτος στην εταιρεία⁸³. Επίσης, αποφεύγεται η ανάγκη κινητοποίησης του κρατικού μηχανισμού και παράλληλα αυξάνεται η επιρροή των ατόμων που είναι υπεύθυνα για την κατανομή των κρατικών πόρων και την εποπτεία των εταιρειών.

Η σημαντικότερη επίπτωση στον πολιτικό έλεγχο του κράτους επέρχεται μέσα από την αποδυνάμωση της νομοθετικής εξουσίας υπέρ της εκτελεστικής, καθώς οι αποφάσεις για τα συμβόλαια με τις εταιρείες λαμβάνονται σε επίπεδο κυβέρνησης, που ακολούθως μειώνει τη διαφάνεια των θεσμών και κρατικών λειτουργιών και

---

⁸¹ Avinash Dixit and Susan Skeath, *Games of Strategy*, New York, W.W. Norton, 1999, σελ.259-263.

⁸² Βλέπε και ανωτέρω σελ.11 (η εταιρεία μετά από αυτή την ενέργεια έμεινε εκτός βιομηχανίας, χάνοντας μελλοντικούς πελάτες λόγω της αρνητικής εικόνας που είχε δημιουργήσει). Ανάλυση για την εταιρεία και τη βιομηχανία ασφάλειας : Alex Vines, Chapter 7: Gurkhas and the private security business in Africa από το βιβλίο των Jakkie Cilliers και Peggy Mason (επιμ.), *Peace, profit or plunder? The Privatisation of Security in War-Torn African Societies*, Institute for Security Studies, Pretoria, 1999 στη σελίδα <http://www.issafrica.org/uploads/PEACECHAP7.PDF> (έγινε πρόσβαση στις 16-8-2013)

⁸³ Deborah D. Avant, *The Market for Force: The Consequences of Privatizing Security*, Cambridge: Cambridge University Press, 2005, σελ.59

ανοίγει το δρόμο στα ιδιωτικά συμφέροντα να επηρεάζουν τη διαμόρφωση της πολιτικής και τους ευρύτερους πολιτικούς στόχους⁸⁴.

Τα αδύναμα κράτη από την άλλη, έχουν περισσότερα οφέλη αλλά και περισσότερους κινδύνους να αντιμετωπίσουν από την ιδιωτικοποίηση των άλλοτε αποκλειστικά κρατικών αρμοδιοτήτων. Τα μέσα άμυνας βελτιώνονται σε μεγάλο βαθμό και έτσι ένα αδύναμο κράτος έχει μεγάλες πιθανότητες να αμυνθεί ή να επικρατήσει των αντιπάλων του, ειδικά σε σύντομο χρονικό διάστημα. Παράλληλα, οι PSC's έχουν τη δυνατότητα να εκπαιδεύσουν τις κρατικές ένοπλες δυνάμεις, επιτρέποντας έτσι την μακροπρόθεσμη ικανότητα των τελευταίων για ανάληψη επιχειρήσεων⁸⁵.

Όμως, οι ιδιωτικές εταιρείες αποτελούν ένα πολύ ισχυρό μέσο διατήρησης στην εξουσία των ηγετών, πολλές φορές των πιο διεφθαρμένων και μη δημοφιλών, στα αδύναμα κράτη και καταστροφής της αντιπολίτευσης. Από την άλλη, οι εταιρείες μπορεί να ξεφεύγουν από τον έλεγχο του ηγέτη ενός τέτοιου κράτους, δρώντας πολλές φορές υποσκάπτοντας την εξουσία του ή ενισχύοντας αυτή του αντιπάλου, οδηγώντας σε αλλαγή καθεστώτος ή σε πραξικόπημα⁸⁶. Πίσω από τη χρηματοδότηση των εταιρειών (PMC's/PSC's) βρίσκονται ξένες κυβερνήσεις και μεγάλες πολυεθνικές επιχειρήσεις, οι οποίες διαχέουν τον πολιτικό τους έλεγχο και επιτρέπουν την επιρροή εξωτερικών παραγόντων στις πολιτικές διαδικασίες.⁸⁷ Οι παράλληλοι φορείς ασφάλειας μέσα σε ένα τέτοιο κράτος αναστέλλουν τις όποιες προσπάθειες για την ανοικοδόμησή του όταν οδηγούν σε τέτοιες καταστάσεις.

Η σύναψη συμβολαίων με τις ιδιωτικές εταιρείες (PMC's/PSC's) οδηγεί στην ανακατάταξη των ισορροπιών της δύναμης και της επιρροής σε σχέση με την πολιτική ασφάλειας και άμυνας ενός κράτους, καθώς τα συμβόλαια αλλάζουν τη διαδικασία με την οποία αυτές αποφασίζονται και υλοποιούνται, διαβρώνοντας τελικά τον πολιτικό έλεγχο της ισχύος αλλά και τον ευρύτερο κοινωνικό έλεγχο που πρέπει να βρίσκεται στη βάση όλων των εξουσιών.

---

⁸⁴ Ibid, σελ.60

⁸⁵ Shearer, Private Armies and Military Intervention

⁸⁶ Avant, The Market for Force, σελ.60

⁸⁷ Βλέπε William Reno, Warlord Politics and African States, Boulder: Lynne Rienner, 1998

Περιορισμοί της αγοράς και δυσκολίες επίβλεψης

Ένας άλλος σοβαρός κίνδυνος από τη σύναψη συμβάσεων με τις PMC's/PSC's είναι η απώλεια δυνατότητας παρακολούθησης και εποπτείας των παρεχόμενων υπηρεσιών, καθώς ο έλεγχος και οι πληροφορίες είναι στην φροντίδα των συμβαλλομένων εταιρειών παρά στο κράτος. Ο έλεγχος πάνω στις εταιρείες δεν μπορεί να είναι το ίδιο αποτελεσματικός όσο σε άλλους τομείς της αγοράς.

Πρώτον, ο ανταγωνισμός των εταιρειών είναι περιορισμένος, όπως και οι κυρώσεις που μπορεί να επιβάλλει το κράτος σε μια εταιρεία που έχει έδρα σε άλλο μέρος. Όταν πάλι η έδρα βρίσκεται στο κράτος-πελάτη δημιουργούνται στενές σχέσεις μεταξύ εταιρειών και πολιτικών κύκλων, με αποτέλεσμα να υπάρχουν συμβόλαια με απευθείας αναθέσεις χωρίς διαγωνισμό. Τέτοια συμβόλαια είναι συχνά μεταξύ της MRPI και της DynCorp με την αμερικανική κυβέρνηση⁸⁸, τα οποία όμως διαβρώνουν την αποτελεσματικότητα της ιδιωτικοποίησης που έρχεται όχι από μόνη της, αλλά μέσα από τον ευρύτερο ανταγωνισμό.⁸⁹ Οι εταιρείες έχοντας ως σκοπό τη μεγιστοποίηση του κέρδους καταφεύγουν σε όλες τις δυνατές μεθόδους για την πραγματοποίησή του. Η ιδιωτικοποίηση των υπηρεσιών οδηγεί σε πρωτοβουλίες για τη στρέβλωση του πραγματικού κόστους για τον ίδιο σκοπό⁹⁰. Και καθώς στην αγορά της βιομηχανίας στρατιωτικών υπηρεσιών και υπηρεσιών ασφάλειας οι συμβάσεις εξαρτώνται πολλές φορές από τις πάγιες δαπάνες⁹¹, οι εταιρείες αυξάνουν τα κέρδη τους όταν ανεβάζουν το κόστος⁹². Ένας άλλος παράγοντας που οξύνει το πρόβλημα είναι τα μακροχρόνια συμβόλαια αποκλειστικών υπηρεσιών για συγκεκριμένους τομείς, όπως π.χ. για τη συντήρηση οπλικών συστημάτων. Η εξειδίκευση αυτών των εταιρειών λόγω των μακρόχρονων συμβολαίων τους δίνει πλεονέκτημα για επόμενα συμβόλαια, αφήνοντας έτσι λίγο χώρο σε νέες εταιρείες για προσφορά παρόμοιων

---

⁸⁸ Singer, *Corporate Warriors*, σελ.152

⁸⁹ John Donahue, *The Privatization Decision*, New York: Basic Books, 1989, σελ. 218

⁹⁰ John Donahue, *The Privatization Decision*, σελ.54

⁹¹ Για ενημέρωση ως προς τον τύπο των συμβάσεων μεταξύ προμηθευτών και κυβέρνησης στον τομέα της άμυνας βλέπε Michael Bame: *Contract Types* στη σελίδα <http://defense.about.com/od/contracting/a/Contract-Types.htm> (έγινε πρόσβαση στις 17-8-2013)

⁹² Ashton Carter and John White, *Keeping the Edge* (Cambridge: MIT Press, 2001) σελ. 187

υπηρεσιών και τελικά δημιουργούν ένα σχετικό μονοπώλιο στο χώρο δραστηριοποίησής τους.

Η επίβλεψη του έργου των PMC's/PSC's από τις δημόσιες αρχές είναι δύσκολη, καθώς δεν υπάρχουν οι αντίστοιχοι κρατικοί μηχανισμοί εποπτείας. Ακόμα όμως και να υπάρξουν τέτοιοι μηχανισμοί δεν εγγυώνται τη λύση του προβλήματος. Το προσωπικό που θα είναι υπεύθυνο για την εποπτεία, υπάρχει περίπτωση να έχει σχέσεις με την εταιρεία ή τους υπαλλήλους της από το παρελθόν ή αποκτώντας εμπειρία να μεταβούν από το δημόσιο στον ιδιωτικό τομέα, δηλαδή να δουλέψουν για τις ίδιες τις PMC/PSC, όπως έχει πράξει μεγάλο μέρος των εργαζομένων των εθνικών στρατών. Ούτε υπάρχει στα στρατιωτικά δόγματα η πρόβλεψη για την εποπτεία των λειτουργιών των εταιρειών με αποτέλεσμα πολλές φορές να γίνονται υπερβάσεις στις τιμές των υπηρεσιών, όπως στην περίπτωση των υπηρεσιών εφοδιασμού από εταιρείες για λογαριασμό του στρατού των Η.Π.Α. στα Βαλκάνια⁹³. Η δυνατότητα επίβλεψης των εταιρειών έχει να κάνει επίσης με το πολεμικό περιβάλλον που αυτές δραστηριοποιούνται, που καθιστά δυσκολότερο το έργο.

Μία συνηθισμένη πρακτική των εταιρειών που προσθέτει περισσότερα εμπόδια στη πληροφόρηση για τις επιχειρήσεις τους και την επίβλεψή τους, είναι αυτή της υπεργολαβίας, δηλαδή της ανάθεσης της υπηρεσίας σε μία άλλη συνεργαζόμενη εταιρεία. Έτσι περιπλέκεται περισσότερο το θέμα του ποιος είναι υπεύθυνος και ποιος έχει τη διεύθυνση των επιχειρήσεων. Η πρακτική αυτή έχει εφαρμοστεί όχι μόνο από εταιρείες αλλά και από κυβερνήσεις. Έτσι οι κυβερνήσεις υπογράφουν υπεργολαβίες με εταιρείες για παροχή υπηρεσιών και προσωπικού σε διεθνείς οργανισμούς⁹⁴, όπως στην περίπτωση της εκπαίδευσης της αστυνομίας της ειρηνευτικής δύναμης του ΟΗΕ στο Κοσσυφοπέδιο από την DynCorp εκ μέρους της αμερικανικής κυβέρνησης.

---

⁹³ General Accounting Office, "Contingency Operations: Army Should Do More to Control Contract Cost In the Balkans" NSIAD-00-250, Σεπτέμβριος 2000 στη σελίδα <http://www.gao.gov/assets/100/90440.pdf> (έγινε πρόσβαση στις 17-8-2013)

⁹⁴ Singer, Corporate Warriors, σελ.153

Ξεπούλημα πόρων για πληρωμή υπηρεσιών

Πολλές φορές οι πελάτες των PSC's/PMC's και κυρίως αυτών που ενεργούν στο τακτικό πεδίο των μαχών, έχουν ανάγκη τις υπηρεσίες τους αλλά δεν έχουν τη δυνατότητα να τους πληρώσουν άμεσα. Έτσι, οι εταιρείες αποκτούν αντί πληρωμής πολύτιμη δημόσια περιουσία, είτε απευθείας είτε μέσω εμπορικών συνεργατών, συχνά μέσω προσχηματικών προγραμμάτων ιδιωτικοποιήσεων⁹⁵. Οι PMC's έχουν με αυτόν τον τρόπο επιπλέον κίνητρο να προστατεύσουν στις επιχειρήσεις τους την περιουσία τους που βρίσκεται σε κίνδυνο. Δημιουργείται μια τριγωνική σχέση ανάμεσα στην PMC που προσφέρει τις υπηρεσίες στην κυβέρνηση και στους εμπορικούς συμμάχους της, στην κυβέρνηση που προσφέρει νομιμοποίηση και στην εταιρική οντότητα που χρηματοδοτεί εμμέσως την PMC⁹⁶.

Στις περιπτώσεις της Σιέρρα Λεόνε, της Αγκόλας και της Παπούα Νέας Γουινέας οι PMC πληρώθηκαν για τις υπηρεσίες τους πουλώντας οι κυβερνήσεις δικαιώματα εκμετάλλευσης ορυκτών και πετρελαίου με άμεσο ή έμμεσο τρόπο σε σχετιζόμενες εταιρείες. Αυτό συνεπάγεται για μια κυβέρνηση και ένα κράτος μεγάλη μακροπρόθεσμη απώλεια για χάρη βραχυπρόθεσμων αποτελεσμάτων. Η δημόσια περιουσία και οι δημόσιοι πόροι που μπορεί να είναι πηγή σημαντικών εσόδων και τελικά πηγή επιβίωσης του πληθυσμού στερούνται από τις μελλοντικές κυβερνήσεις και από τον κόσμο. Σαν παράδειγμα, στη Σιέρρα Λεόνε το 1997 η κυβέρνηση αντάλλαξε μακρόχρονες παραχωρήσεις ορυχείων διαμαντιών αξίας 200 εκατομ. δολαρίων αντί στρατιωτικής βοήθειας από την Sandline που άξιζε 10 εκατ. δολάρια⁹⁷. Αυτό έχει ως συνέπεια τη δημιουργία απειλής για την εθνική κυριαρχία του κράτους που χρησιμοποιεί τις υπηρεσίες των PMC's με αυτούς τους όρους. Οι στρατηγικές πλουτοπαραγωγικές πηγές της καθίστανται το νόμισμα για την παροχή ασφάλειας από τις εταιρείες⁹⁸, οι οποίες δημιουργούν την εντύπωση ότι η αστάθεια των κρατών είναι προς το συμφέρον τους προκειμένου να αυξάνουν το κέρδος τους αφού

⁹⁵ Khareen Pech and Yusef Hassan, "Sierra Leone's Faustian Bargain," Weekly Mail and Guardian, May 20, 1997, p. 1.

⁹⁶ Singer, Corporate Warriors, σελ. 166

⁹⁷ Singer, Corporate Warriors, σελ. 167.

⁹⁸ David J. Francis, "Mercenary Intervention in Sierra Leone: Providing National Security or International Exploitation?", Third World Quarterly, 20:2, σελ.331

διαφορετικά δεν υπάρχει ο λόγος της παρουσίας τους⁹⁹. Σε συνέχεια της κριτικής, ο Francis επιχειρηματολογεί ότι οι εταιρείες δεν ενδιαφέρονται για την ταχεία και επιτυχή ολοκλήρωση των συμβάσεων και μπορεί ακόμη να παρατείνουν τη βία για να εξασφαλίσουν επιπλέον παραχωρήσεις εξόρυξης. Η αφοσίωση των εταιρειών μισθοφόρων σε άλλους σκοπούς υποβαθμίζει οποιαδήποτε ασφάλεια προσελήφθησαν να παρέχουν¹⁰⁰.

Παρατηρείται ότι οι περιπτώσεις των κρατών που είναι σε σύγκρουση και στα οποία χορηγούνται ιδιωτικές στρατιωτικές υπηρεσίες είναι μόνο αυτά που μπορούν να πληρώσουν με παραχώρηση πλουτοπαραγωγικών πηγών¹⁰¹, καταδεικνύοντας ότι πέρα από το συμβατικό κόστος υπάρχει αξιοσημείωτο κόστος για κομμάτια της εθνικής κυριαρχίας του κράτους.

---

⁹⁹ Shearer, *Private Armies and Military Intervention*, σελ.70.

¹⁰⁰ David J. Francis, σελ. 333

¹⁰¹ Alice E. Fuchs, “Searching for Resources, Offering Security...Private Military Companies in Sierra Leone”, σελ. 119 στο βιβλίο *Private Military and Security Companies: Chances, Problems, Pitfalls and Prospects*, Wiesbaden : VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007, των Thomas Jäger και Gerhard Kümmel (επιμ.)

Κεφάλαιο 5^ο

Το μέλλον των ιδιωτικών στρατών

Πλεονεκτήματα PMCs/PSCs και μελλοντική δράση

Οι ιδιωτικές εταιρείες δίνουν την ευκαιρία στους υπαλλήλους τους να βγάλουν πολλαπλάσια χρήματα από ότι οι στρατιωτικοί στις ένοπλες δυνάμεις ή οι αστυνομικοί. Στον πόλεμο του Ιράκ κάποιοι υπάλληλοι κέρδισαν μεταξύ 100.000 και 200.000 δολαρίων το χρόνο, ποσό δεκαπλάσιο από το αντίστοιχο των τελευταίων¹⁰². Για κάποιους στρατιώτες οι εταιρείες προσφέρουν έως και 30.000 δολάρια το μήνα, με αποτέλεσμα οι εθνικοί στρατοί να αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο να χάσουν τους πιο επίλεκτους στρατιώτες που έχουν σημαντικό κίνητρο να εργαστούν για τις εταιρείες¹⁰³. Σε αντίθεση με την πρακτική των εταιρειών τα πιο πολλά κράτη κάνουν περικοπές στις ένοπλες δυνάμεις με αποτέλεσμα τη μείωση του προσωπικού.

Παράλληλα, οι νέες παγκόσμιες απειλές, η διεθνής τρομοκρατία και οι εμφύλιες συγκρούσεις σε ασταθείς ζώνες δεν είναι αρκετά για να πείσουν τους πολίτες και τους στρατιώτες των αναπτυγμένων κρατών για την ανάγκη εμπλοκής σε διεθνείς επεμβάσεις και αποστολές διατήρησης της ειρήνης στο εξωτερικό. Οι απειλές αυτές δε θεωρούνται ότι μπορεί να οδηγήσουν σε επιθέσεις στο έδαφος των ΗΠΑ ή της Ευρώπης, κάτι που ενισχύει περαιτέρω την κατάργηση της στρατολόγησης κληρωτών, όπου αυτή ισχύει. Οι ιδιωτικές εταιρείες μπορούν να δώσουν τη λύση στο πρόβλημα της υπερεπέκτασης των εθνικών ενόπλων δυνάμεων, σε κράτη όπως οι ΗΠΑ και η Βρετανία, των οποίων οι δυνάμεις επιχειρούν παράλληλα σε πολλά μέτωπα. Από την άλλη για την περίπτωση της Ευρώπης, η χρησιμοποίηση ιδιωτικών στρατών μπορεί να δώσει λύση στην αυξανόμενη ζήτηση για έναν πιο ενεργό ρόλο της, εκτός από οικονομική ενίσχυση, στις αποστολές διατήρησης της ειρήνης, αυξάνοντας τις στρατιωτικές φιλοδοξίες παρά την έλλειψη δημόσιας υποστήριξης και κατάλληλων

---

¹⁰² Elke Krahnmann, 'The new model soldier and civil-military relations', στο βιβλίο *Private Military and Security Companies: Ethics, policies and civil-military relations* των Andrew Alexandra, Deane-Peter Baker, Marina Caparini (επιμ.), New York: Routledge, 2008, σελ. 247

¹⁰³ Richard Norton-Taylor, "Britain: Army fears loss of top troops to private firms", *The Guardian*, 8th August 2005 στη σελίδα <http://www.corpwatch.org/article.php?id=12662> (έγινε πρόσβαση στις 2/9/2013)

στρατιωτικών δομών και ικανοτήτων¹⁰⁴. Οι ιδιωτικές εταιρείες μπορεί να χρησιμοποιηθούν από τις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις ως εργαλείο για το κλείσιμο του χάσματος μεταξύ φιλοδοξιών και ικανοτήτων σε επίπεδο εξωτερικής πολιτικής, ασφάλειας και άμυνας της Ε.Ε.

Υπάρχει μία διαρκής εξέλιξη τα τελευταία είκοσι χρόνια τόσο στον αριθμό των υπαλλήλων που προσφέρουν ιδιωτικές στρατιωτικές υπηρεσίες όσο και στην αναλογία τους με τα στρατεύματα των ενόπλων δυνάμεων που χρησιμοποιούνται σε επεμβάσεις. Έτσι στον πρώτο πόλεμο του Κόλπου ένας στους εκατό από το στρατιωτικό προσωπικό ήταν ιδιωτικός υπάλληλος, ενώ στο πόλεμο στο Ιράκ η αναλογία ήταν ένας προς έναν¹⁰⁵. Η εξάπλωση των ιδιωτικών στρατών στο Ιράκ έφτασε ακόμα και στον πυρήνα των στρατιωτικών λειτουργιών, καταδεικνύοντας εμφανέστερα την παρουσία ενός νέου μοντέλου στρατιώτη¹⁰⁶. Η ανάπτυξη των ίδιων των εταιρειών που παρέχουν στρατιωτικές υπηρεσίες είναι ένα από τα χαρακτηριστικά ή για άλλους το κυρίαρχο στοιχείο των μεταμοντέρνων ενόπλων δυνάμεων¹⁰⁷.

Η ανάγκη νομικής ρύθμισης των ιδιωτικών στρατών

Αν και οι προμηθευτές στρατιωτικών υπηρεσιών ελέγχουν ή έχουν αναλάβει πλέον μεγάλο μέρος των μέσων βίας, όπως τη χρήση όπλων για τη φύλαξη και ασφάλεια στρατιωτικών βάσεων και πρεσβειών δεν υπάγονται σε στρατιωτικούς νόμους και κανονισμούς. Εκτός από αυτό το γεγονός, οι προμηθευτές δεν μοιράζονται τις αξίες των πολιτών, ούτε των επαγγελματιών στρατιωτικών και η συμπεριφορά τους οδηγεί πολλές φορές στην υπονόμηση των δημοκρατικών πολιτικό-στρατιωτικών σχέσεων. Εξάλλου όταν το προσωπικό προέρχεται από αναπτυσσόμενες χώρες, το χάσμα μεταξύ τους με την κοινωνία και τις ένοπλες δυνάμεις είναι μεγαλύτερο, αντιστρόφως

---

¹⁰⁴ Elke Krahmman, *The new model soldier and civil-military relations*, σελ.248

¹⁰⁵ Christopher Spearin, 'American Hegemony Incorporated: The Importance and Implications of Military Contractors in Iraq', *Contemporary Security Policy*, 2003, Vol. 24(3). pp.26-47

¹⁰⁶ Elke Krahmman, σελ.256

¹⁰⁷ Charles C. Moskos, 'Toward a Postmodern Military: The United States as a Paradigm' στο βιβλίο *The Postmodern Military* των Charles C. Moskos, John Allen Williams και David R. Seagal (επιμ.), Oxford: Oxford University Press, 2000, σελ.15

όμως το ενδιαφέρον της ηγεσίας και της κοινωνίας για τις απώλειες των ζώων των υπαλλήλων των εταιρειών είναι πολύ μικρότερο, συγκρινόμενο με το ενδιαφέρον για τις ζωές των στρατιωτών των ΕΔ.¹⁰⁸

Γίνεται έτσι αντιληπτό ότι είναι αναγκαία η νομική ρύθμιση της βιομηχανίας των ιδιωτικών εταιρειών που παρέχουν στρατιωτικές υπηρεσίες και υπηρεσίες ασφάλειας (PMC's/PSC's). Η αναγκαιότητα της νομικής ρύθμισης έχει τρεις λόγους.¹⁰⁹ Πρώτον, τη ρύθμιση της χρήσης βίας από το προσωπικό των PMC's/PSC's σε πολεμικές ζώνες και σε μετασυγκρουσιακό περιβάλλον, καθώς η χρήση εκ μέρους τους δημιουργεί απορίες για το αν είναι αυθαίρετη ή και παράνομη. Δεύτερον, πρέπει να θεσμοθετηθεί η σχέση μεταξύ των PMC's/PSC's και των ενόπλων δυνάμεων, ώστε η συνεργασία μεταξύ τους να στηρίζεται σε στέρεες νομικές βάσεις και να καταστεί πιο αποτελεσματική, εξαιλείοντας τη σύγχυση σε τομείς όπως οι πληροφορίες και η παρακολούθηση. Τρίτον, λόγω της έλλειψης ρύθμισης, οι εταιρείες του κλάδου δεν αναγνωρίζονται ως νομιμοποιημένοι δρώντες στα πεδία συγκρούσεων. Με τη ρύθμιση οι εταιρείες θα αποκτήσουν την απαραίτητη νομιμοποίηση και θα μπορούν να συνεργάζονται με λιγότερα προσκόμματα με τους διεθνείς οργανισμούς και τις διεθνείς μη κυβερνητικές οργανώσεις, αντιμετωπίζοντας έτσι τις ανησυχίες για την αδιαφάνεια, τη μυστικότητα και την έλλειψη λογοδοσίας όσον αφορά στην ανάθεση έργων στις εταιρείες.

Οι ρυθμίσεις αυτές μπορεί να συντελεστούν σε κρατικό ή διεθνές επίπεδο. Στην πρώτη περίπτωση υπάρχει ο κίνδυνος της παράκαμψης της εσωτερικής νομοθεσίας από πλευράς εταιρειών σε περίπτωση που δεν είναι σύμφωνες ή ευχαριστημένες με αυτή, μεταφέροντας την έδρα τους εκεί που οι συνθήκες θα είναι πιο ευνοϊκές για τη λειτουργία τους και το ποσοστό των κερδών τους. Η προσπάθεια νομικής ρύθμισης των PMCs/PSCs στη Νότια Αφρική είχε αυτό το αποτέλεσμα, με τις εταιρείες να μεταφέρονται σε άλλα κράτη, λόγω της αυστηρής ρύθμισης¹¹⁰. Στο διεθνές επίπεδο από την άλλη, η συμφωνία για μία τέτοια ρύθμιση είναι πολύ πιο δύσκολα εφικτή, αν

---

¹⁰⁸ Elke Krahnmann, σελ.260

¹⁰⁹ Andrew Bearpark and Sabrina Schulz, 'The future of the market' στο βιβλίο *From Mercenaries to Market: The Rise and Regulation of Private Military Companies* των Simon Chesterman και Chia Lehnhardt (επιμ.), Oxford: Oxford University Press, 2007, σελ. 243

¹¹⁰ Avant, *The Market for Force*, σελ.164-167

αναλογιστεί κανείς τη πληθώρα των δρώντων και των αντίθετων συμφερόντων. Επίσης, μία τέτοια ρύθμιση πρέπει να έχει δεσμευτικότητα, ελεγκτικούς και κατασταλτικούς μηχανισμούς, το οποίο καθιστά τη ρύθμιση πρακτικά αδύνατη αν δε στοχεύει στην εναρμόνιση πρώτα των υφιστάμενων εσωτερικών νομοθεσιών.¹¹¹

Θετικό στοιχείο προς την κατεύθυνση ρύθμισης των PMCs/PSCs από πλευράς διεθνούς κοινότητας είναι η υπογραφή του εγγράφου του Montreux (Montreux Document) το 2008¹¹². Σύμφωνα με αυτό τα συμβαλλόμενα κράτη πρέπει να εξασφαλίζουν ότι οι PMCs/PSCs οι οποίες επιχειρούν σε περιβάλλον ένοπλης σύγκρουσης συμμορφώνονται με το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο. Περιλαμβάνει επίσης συστάσεις για την υποχρέωση των κρατών να λαμβάνουν μέτρα προς εξασφάλιση της νομικής δίωξης των εταιρειών όταν συμβαίνουν σοβαρές παραβιάσεις του νόμου.

Η κυρίαρχη τάση που έχει της περισσότερες προοπτικές αποτελεσματικότητας για την επιβολή κανονισμών στη λειτουργία των εταιρειών είναι η ίδια η αυτορρύθμιση των εταιρειών του κλάδου, η οποία αποτελεί το μέσο για τη νομιμοποίησή τους και κίνητρο για σύναψη συμβολαίων με μεγάλους πελάτες, όπως κυβερνήσεις της δύσης και διεθνείς οργανισμούς. Οι τελευταίοι ως πελάτες έχουν τη δυνατότητα με την επιλογή τους να επιβραβεύσουν τις εταιρείες που συμμορφώνονται με τα πρότυπα καλής συμπεριφοράς και τους κανόνες λειτουργίας που έχουν τεθεί από τις ίδιες¹¹³.

Οι εταιρείες έχουν ήδη προχωρήσει από το 2010 με πρωτοβουλία των στελεχών των εταιρειών στην υπογραφή ενός διεθνούς κώδικα συμπεριφοράς ή κώδικα διεξαγωγής επιχειρήσεων (International Code of Conduct for Private Security Service Providers - ICoC)¹¹⁴, που στοχεύει στην αποσαφήνιση των διεθνών προδιαγραφών λειτουργίας, βασισμένες στο διεθνές δίκαιο, για τη βιομηχανία στρατιωτικών υπηρεσιών και την βελτίωση των μηχανισμών επίβλεψης και λογοδοσίας τους. Μέχρι σήμερα 708 εταιρείες από 70 κράτη έχουν υπογράψει το κώδικα.

---

¹¹¹ O'Brien, 'What should and what should not be regulated?', σελ. 47

¹¹² <http://www.icrc.org/eng/resources/documents/misc/montreux-document-170908.htm> (έγινε πρόσβαση στις 4-9-2013)

¹¹³ Ibid. σελ. 249-250

¹¹⁴ <http://www.icoc-psp.org/> (έγινε πρόσβαση στις 4-9-2013)

Παράλληλα, η αυτορρύθμιση και η επερχόμενη νομιμοποίηση των εταιρειών έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση του κύρους των εταιρειών, οι οποίες σπεύδουν να χρησιμοποιήσουν το πλεονέκτημα αυτό για χρέωση μεγαλύτερων ποσών για τις παρεχόμενες υπηρεσίες αλλά και να καταστήσουν μεγαλύτερο το κόστος εισόδου στην αγορά για τους ανταγωνιστές τους.¹¹⁵

Εκτός από τις παραπάνω ρυθμίσεις σε εθνικό και διεθνές επίπεδο ή μέσω της αυτορρύθμισης των εταιρειών, οι αλλαγές ως προς τη νομιμοποίηση των εταιρειών και τη διασφάλιση της λειτουργίας τους σύμφωνα με αποδεκτούς κανόνες μπορούν να επέλθουν μέσω των όρων στις συμβάσεις που υπογράφονται μεταξύ προμηθευτών (εταιρειών) και πελατών (κρατών και λοιπών δρώντων)¹¹⁶. Οι αλλαγές στους όρους της σύμβασης μπορεί να είναι προαπαιτούμενο για την ολοκλήρωση και υπογραφή της σύμβασης, ώστε η κατάρτισή τους να συμπεριλαμβάνει και να προβλέπει πρακτικές σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο. Οι όροι μπορεί να ενδυναμώνουν τους μηχανισμούς επίβλεψης από την πλευρά των πελατών και να απαιτούν ένα μίνιμουμ εκπαίδευσης και διαπίστευσης για τους εργαζομένους. Η όλη πρακτική γύρω από την αλλαγή των συμβατικών όρων θα έχει ως αποτέλεσμα την εναρμόνιση της λειτουργίας των εταιρειών σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, την περαιτέρω κατοχύρωση των πελατών και την ανάληψη πιο διακριτών ευθυνών από πλευράς προμηθευτών. Οι αλλαγές αυτές μπορούν τελικά να οδηγήσουν στον έλεγχο των εταιρειών, γεγονός που είναι σίγουρο ότι θα αποτρέψει τις τελευταίες από το να υιοθετήσουν την πρακτική χωρίς τη διαπραγματευτική πίεση των πελατών, ειδικά όταν οι προμηθευτές λειτουργούν σε πλαίσια αγοράς με μικρό ανταγωνισμό.

Οι εταιρείες και η αλλαγή στις ισορροπίες

Οι εταιρείες παροχής στρατιωτικών υπηρεσιών με τη λειτουργία και τη δράση τους παίζουν ήδη ένα σημαντικό ρόλο στην ισορροπία ισχύος τόσο στο εσωτερικό του

---

¹¹⁵ Debora Avant, 'The emerging market and problems of regulation' σελ. 191-4 στο βιβλίο *From Mercenaries to Market: The Rise and Regulation of Private Military Companies* των Simon Chesterman και Chia Lehnardt (επιμ.), Oxford: Oxford University Press, 2007

¹¹⁶ Laura A. Dickinson, 'Contract as a tool for regulating private military companies' στο βιβλίο *From Mercenaries to Market: The Rise and Regulation of Private Military Companies* των Simon Chesterman και Chia Lehnardt (επιμ.), Oxford: Oxford University Press, 2007, σελ. 217-238

κράτους όσο και στην διεθνή ασφάλεια ως σύνολο. Οι ισορροπίες φυσικά αλλάζουν προς όφελος όχι μόνο αυτών που έχουν τη δυνατότητα να προσλαμβάνουν τις εταιρείες αλλά και αυτών που μπορούν να τις χρησιμοποιούν χωρίς να υφίστανται τα μειονεκτήματα ή τις συνέπειες σε μεγάλο βαθμό (αδυναμία επίβλεψης, αδιαφάνεια διαδικασίας ανάθεσης, εξάρτηση πελατών, αυξημένο κόστος, κ.ά). Ο ρόλος των ιδιωτικών εταιρειών στο μέλλον και η αυξημένη εξάρτηση του στρατού των ΗΠΑ από τους προμηθευτές στρατιωτικών υπηρεσιών μπορεί να επηρεάσει επίσης τις ισορροπίες στη συμμαχία με άλλα κράτη. Στο μέλλον οι εθνικοί στρατοί που μπορεί να βρίσκονται σε στρατιωτικό συνασπισμό με τις ΗΠΑ κατά τη διάρκεια επιχειρήσεων, στις οποίες έχουν την ηγεσία οι τελευταίες, μπορεί να συναντήσουν το φαινόμενο τα στρατεύματά τους να λογοδοτούν στους στρατιωτικούς προμηθευτές που έχουν συμβληθεί με την κυβέρνηση των ΗΠΑ¹¹⁷, οι οποίοι θα είναι υπεύθυνοι για τη διεύθυνση συγκεκριμένων τομέων. Αν και ο αριθμός των PMCs/PSCc που χρησιμοποιήθηκαν στο Ιράκ είναι πιθανό ότι δε θα παραμείνει τόσο υψηλός στο μέλλον, η παρουσία τους θα είναι σίγουρη στις μελλοντικές επιχειρήσεις σύγκρουσης και σταθεροποίησης.

Οι PMCs/PSCc ίσως να απομακρυνθούν από τις επιχειρήσεις διεξαγωγής της μάχης και των στρατιωτικών πληροφοριών, ρόλοι οι οποίοι πρέπει να είναι στην αποκλειστικότητα του στρατού, ώστε να αντιμετωπίζουν λιγότερα προβλήματα τόσο όσον αφορά στη διεθνή νομική τους θέση, όσο και για την αποφυγή υπονόμησης του στρατού σε σχέση με τις επιχειρησιακές του δυνατότητες. Αντίθετα, μπορούν να επικεντρωθούν στις αποστολές φρούρησης, ασφάλειας και προστασίας, ένα πεδίο στο οποίο έχουν εμπειρία, είναι αποτελεσματικές και το οποίο δεν μπορεί ο στρατός να αναλάβει με την ίδια επιτυχία.¹¹⁸

Η εμπλοκή τους στις συγκρούσεις μπορεί στο μέλλον να στραφεί επιπλέον προς την κατεύθυνση της διατήρησης της ειρήνης στα πλαίσια αποστολών του ΟΗΕ, όπως επίσης και στην προστασία αποστολών διεθνούς ανθρωπιστικής βοήθειας¹¹⁹. Η

---

¹¹⁷ Christopher Kinsey, *Private Contractors and the Reconstruction of Iraq: Transforming military logistics*, London and New York, Routledge, 2009, σελ.144

¹¹⁸ *Ibid*, σελ.144-145

¹¹⁹ Mandel, *Armies Without States*, σελ.16-19

κριτική είναι έντονη και στις δύο περιπτώσεις. Για τις αποστολές διατήρησης της ειρήνης υπάρχουν αμφιβολίες για την νομιμοποίηση και την κοινωνική αποδοχή τους, ενώ για τις αποστολές ανθρωπιστικής βοήθειας υπάρχει κίνδυνος να αμφισβητηθεί η ουδετερότητα των τελευταίων και να υπονομευτεί ο ανθρωπιστικός χαρακτήρας. Πάντως, οι βίαιες συγκρούσεις και οι αναταραχές που ξεσπούν στο παγκόσμιο περιβάλλον καθιστούν τις εταιρείες πιο ελκυστικές στη χρήση τους προκειμένου να σωθούν ζωές.¹²⁰

---

¹²⁰ Sebastian Mallaby, “Mercenaries Are No Altruists, but They Can Do Good” Washington Post, (June 4, 2001), σελ. A19

Συμπεράσματα

Σε μια επιτροπή της αμερικανικής Γερουσίας ο στρατηγός Petraeus επεσήμανε ότι οι προμηθευτές στρατιωτικών υπηρεσιών ασφάλειας συντελούν πολύ σημαντικές αποστολές, προσθέτοντας ότι «Ασφαλίζουν μια ποικιλία δραστηριοτήτων στο Ιράκ και αυτές είναι τόσο σημαντικές που προφανώς θα έπρεπε να χρησιμοποιήσουμε αμερικανικές ή άλλες δυνάμεις για να τις ασφαλίσουμε. Ο λόγος που τους έχουμε εδώ είναι γιατί δε διαθέτουμε τις δυνάμεις για να πραγματοποιήσουμε κάποιες από αυτές τις αποστολές. Και θα ήταν μία σημαντική μείωση στη δύναμη μάχης αν τις πραγματοποιούσαμε.»¹²¹

Η τάση αυτή, που είναι κυρίαρχη στις ΗΠΑ (και στη Βρετανία), προς τη χρησιμοποίηση των ιδιωτικών στρατών σε αποστολές, προδιαγράφει την πολιτική τους για τη χρήση των εταιρειών παροχής στρατιωτικών υπηρεσιών και υπηρεσιών ασφάλειας σε μελλοντικές επιχειρήσεις, τάση που ακολουθείται από όλο και περισσότερα κράτη, μικρά και μεγάλα, που αναθέτουν στρατιωτικές υπηρεσίες σε ιδιωτικές εταιρείες.

Οι ιδιωτικοί στρατοί μπορεί να φέρουν πλεονέκτημα σε όρους ισορροπίας δυνάμεων, στο διεθνές σύστημα τόσο για τα ισχυρά οικονομικά κράτη όσο και στα αδύναμα κράτη που όμως έχουν την οικονομική δυνατότητα να τους προσλάβουν. Οι ηγέτες των τελευταίων πληρώνουν τις PMCs/PSCs όχι μόνο με χρήματα αλλά και εθνικούς πόρους προκειμένου να διατηρήσουν ή να ανακτήσουν την εξουσία. Τίθεται έτσι ζήτημα σχετικό με την ηθική της χρήσης των ιδιωτικών στρατών σε παγκόσμιο επίπεδο. Το ζήτημα αυτό γίνεται πιο έντονο από τη στιγμή η διεθνής τάξη δεν έχει προχωρήσει σε δεσμευτική ακόμα νομική ρύθμιση των PMCs/PSCs ως προς τη νομική θέση τους στα πεδία σύγκρουσης και στους κανονισμούς που διέπουν τη λειτουργία, τη συμπεριφορά και την ευθύνη τους.

Είναι αλήθεια ότι ο πόλεμος, οι συγκρούσεις και η βία είναι τα απαραίτητα στοιχεία για την χρήση των ιδιωτικών στρατών και επίσης ότι οι εταιρείες της βιομηχανίας προσπαθούν να αποκομίσουν το μέγιστο κέρδος από αυτές τις καταστάσεις. Μπροστά

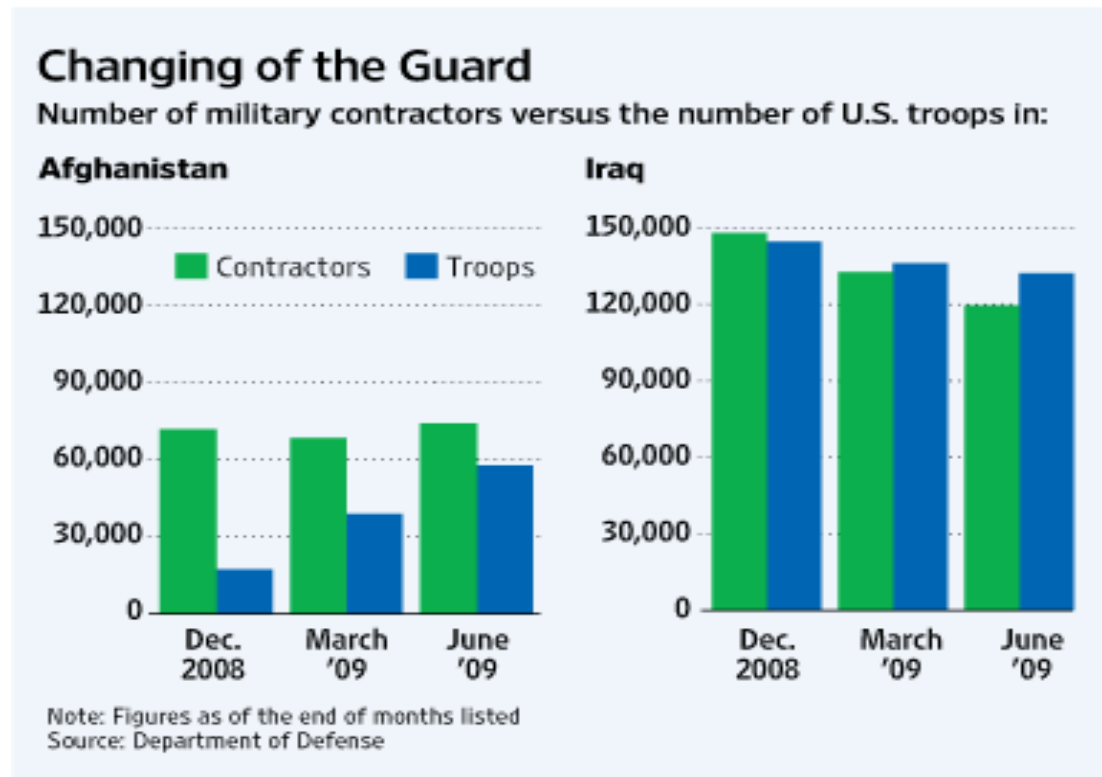
¹²¹ Όπως αναφέρεται στο βιβλίο του Christopher Kinsey, *Private Contractors and the Reconstruction of Iraq*, σελ.147

στο κέρδος οι εταιρείες μπορεί να έχουν συμφέρον να διατηρηθούν οι συνθήκες που αυξάνουν τη ζήτησή τους και να συμβάλλουν με τη συμπεριφορά τους προς αυτή την κατεύθυνση. Αυτό όμως δε σημαίνει ότι οι εταιρείες δεν μπορούν να επιτελέσουν αποστολές με αντίθετο σκοπό. Η αποτελεσματικότητά τους μπορεί να είναι η λύση για αποστολές επιβολής και διατήρησης της ειρήνης στα πλαίσια του ΟΗΕ, όπως και η συμβολή τους για την ασφαλή διεξαγωγή διεθνών ανθρωπιστικών αποστολών, προστατεύοντας αυτούς που μεριμνούν για την ανθρωπιστική βοήθεια. Μπορούν να αναλάβουν και αναλαμβάνουν όχι μόνο την προστασία για λογαριασμό ΜΚΟ και διεθνών οργανισμών, αλλά και το έργο των τελευταίων σε μορφή ανάθεσης αποστολών. Η απομάκρυνση και εξουδετέρωση ναρκών και βομβών που δεν έχουν εκραγεί εντάσσεται σε αυτή την περίπτωση.

Είναι λοιπόν στα χέρια των κρατών και της διεθνούς κοινότητας να συνεχίσουν τις προσπάθειες για την επιβολή της απαραίτητης νομικής ρύθμισης, αρχικά σε επίπεδο κρατικό, στο οποίο πρέπει να υπάρχει μία σχετική εναρμόνιση ανάμεσα στις διάφορες εθνικές νομοθεσίες και στη συνέχεια σε διεθνές επίπεδο με την συνεισφορά και συμμετοχή όλων των παραγόντων. Παράλληλα οι εταιρείες της βιομηχανίας θα πρέπει, μέσω του διεθνούς κώδικα διεξαγωγής επιχειρήσεων, να λειτουργούν σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο και τις εσωτερικές νομοθεσίες. Αναγκαίο είναι βέβαια, να λειτουργήσουν παράλληλα μηχανισμοί υπεύθυνοι για την παρακολούθηση της λειτουργίας αυτής και τη λογοδοσία των εταιρειών σε περίπτωση αθέτησης των κανονισμών.

Πέρα όμως από τη ρύθμιση οι ιδιωτικοί στρατοί υπάρχουν και αναπτύσσονται γιατί ανταποκρίνονται στην ζήτηση των δρώντων του διεθνούς συστήματος και κυρίως στα συμφέροντα των πιο ισχυρών, οικονομικά ή πολιτικά, δρώντων. Οι ιδιωτικοί στρατοί της σύγχρονης εποχής έχουν συνδυάσει τις στρατιωτικές ικανότητες και τις επιχειρηματικές πρακτικές. Η πορεία τους προς ένα διεθνώς νομιμοποιημένο ρόλο δείχνει ότι έχουν μέλλον ως νέοι παίκτες στο διεθνές σύστημα. Το αν θα φτάσουν σε δύναμη και πλούτο τις εμπορικές αποικιακές εταιρείες του παρελθόντος είναι ένα ζήτημα που δεν μπορεί ακόμα να απαντηθεί.

Παράρτημα

Βιβλιογραφία

- Αρριανού, Αλεξάνδρου Ανάβασις, Βιβλίο Γ.11, Αθήναι, Εκδόσεις Γεωργιάδη, 2003
- Ηροδότου, Ιστορία, Βιβλίο Γ', Αθήνα, Εκδόσεις Ι.Ζαχαρόπουλος
- Θουκυδίδου, Ιστορία, Βιβλίο Γ', 72,73,74, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, 2006
- Μακιαβέλλι, Νικολό. *Ο Ηγεμόνας*, Αθήνα, Εκδόσεις Καζαντζάκη, 2006
- Ξενοφώντος, Κύρου Ανάβασις, Αθήνα, Εκδόσεις Ι.Ζαχαρόπουλος
- Πολύβιου, Ιστορία, Βιβλίο 6, 52, Αθήνα, Εκδόσεις Γαλαξίας, 1971
- Avant, Deborah. 'The emerging market and problems of regulation', σελ. 191-4 στο βιβλίο *From Mercenaries to Market: The Rise and Regulation of Private Military Companies* των Simon Chesterman και Chia Lehnhardt (επιμ.), Oxford: Oxford University Press, 2005
- Avant, Deborah D. *The Market for Force: The Consequences of Privatizing Security*, Cambridge: Cambridge University Press, 2005
- Bearpark, Andrew and Schulz, Sabrina. 'The future of the market' στο βιβλίο *From Mercenaries to Market: The Rise and Regulation of Private Military Companies* των Simon Chesterman και Chia Lehnhardt (επιμ.), Oxford: Oxford University Press, 2007, σελ. 243
- Bennett, Brian. "Victims of an Outsourced War", TIME, March 15, 2007 στη σελίδα <http://web.archive.org/web/20071027144544/http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,1599682,00.html> (έγινε πρόσβαση στις 31-8-2013)
- Binder, Martin. 'Norms versus Rationality: Why Democracies Use Private Military Companies in Civil Wars' σελ.317 στο βιβλίο *Private Military and Security Companies: Chances, Problems, Pitfalls and Prospects*, Wiesbaden : VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007, των Thomas Jäger και Gerhard Kümmel (επιμ.)
- Boyne, Sean. "The White Legion: Mercenaries in Zaire", *Jane's Intelligence Review* 9, no.6 (June 1997): 278-281
- Carter, Ashton and White, John. *Keeping the Edge* (Cambridge: MIT Press, 2001) σελ. 187
- Contamine, Philippe. *War in the Middle Ages*, New York, Basil Blackwell, 1984, σελ. 158

- Davies, James R. *Fortune's Warriors, Private Armies and the New World Order*, Vancouver, BC: Douglas & McIntire, 2000, κεφ.3
- Delbruck, Hans. *History of the Art of War: Within the Framework of Political History*, Westport Connecticut, Greenwood Press, 1975
- Dickinson, Laura A. 'Contract as a tool for regulating private military companies' στο βιβλίο *From Mercenaries to Market: The Rise and Regulation of Private Military Companies* των Simon Chesterman και Chia Lehnardt (επιμ.), Oxford: Oxford University Press, 2007, σελ. 217-238
- Dixit, Avinash and Susan Skeath, *Games of Strategy*, New York, W.W. Norton, 1999, σελ.259-263.
- Donahue, John. *The Privatization Decision*, New York: Basic Books, 1989, σελ. 218
- Drews, Imke-Ilse. 'Private Military Companies: The New Mercenaries?- An International Law Analysis', σελ.341 στο βιβλίο *Private Military and Security Companies: Chances, Problems, Pitfalls and Prospects*, Wiesbaden : VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007, των Thomas Jäger και Gerhard Kümmel (επιμ.)
- Francis, David J. "Mercenary Intervention in Sierra Leone: Providing National Security or International Exploitation?", *Third World Quarterly*, 20:2, σελ.331
- Fuchs, Alice E. 'Searching for Resources, Offering Security...Private Military Companies in Sierra Leone', σελ. 119 στο βιβλίο *Private Military and Security Companies: Chances, Problems, Pitfalls and Prospects*, Wiesbaden : VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007, των Thomas Jäger και Gerhard Kümmel (επιμ.)
- General Accounting Office, "Contingency Operations: Army Should Do More to Control Contract Cost In the Balcans" NSIAD-00-250, Σεπτέμβριος 2000 στη σελίδα <http://www.gao.gov/assets/100/90440.pdf> (έγινε πρόσβαση στις 17-8-2013)
- Gomez, Ignacio. 'U.S. Mercenaries in Colombia' 16 Ιουλίου 2000, στη σελίδα <http://colombiajournal.org/colombia19.htm> (έγινε πρόσβαση στις 22-8-2013)
- Haldon, John. *Warfare, State and Society in the Byzantine World 565-1204*, London and New York, Routledge, 1999, σελ. 92-93
- Hoe, A. *David Sterling SAS*, London: Warner Books, 1999, σελ. 371-2
- Howard, M. *War in European History*, Oxford: Oxford University Press, 1977, σελ.96
- Jett, Dennis. *Why Peacekeeping Fails* (New York: Palgrave,1999) σελ.18

- Kinsey, Christopher. *Corporate Soldiers and International Security: The Rise of Private Military Companies*, New York, Routledge, 2006
- Kinsey, Christopher. *Private Contractors and the Reconstruction of Iraq: Transforming military logistics*, London and New York, Routledge, 2009, σελ.144
- Krahmann, Elke. ‘The new model soldier and civil-military relations’, στο βιβλίο *Private Military and Security Companies: Ethics, policies and civil-military relations* των Andrew Alexandra, Deane-Peter Baker, Marina Caparini (επιμ.), New York: Routledge, 2008
- Kramer, Daniel. ‘Does History Repeat Itself? A Comparative Analysis of Private Military Entities’ σελ.25 στο βιβλίο *Private Military and Security Companies: Chances, Problems, Pitfalls and Prospects*, Wiesbaden : VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007, των Thomas Jäger και Gerhard Kümmel (επιμ.)
- Lanning, Michael Lee. *Mercenaries: Soldiers of Fortune, from ancient Greece to Today’s Private Military Companies*, New York, Presidio Press, 2005
- Luttwak, Edward N. “Where Are the Great Powers? At Home with the Kids”, *Foreign Affairs*, July/August 1994 στη σελίδα <http://www.foreignaffairs.com/articles/50097/edward-n-luttwak/where-are-the-great-powers-at-home-with-the-kids>
- Mallaby, Sebastian. “Mercenaries Are No Altruists, but They Can Do Good” *Washington Post*, (June 4, 2001), σελ. A19
- Mandel, Robert. *Armies Without States: The Privatization of Security*, Boulder and London: Lynne Rienner, 2002, σελ.60
- Merle, Renae. “Census Counts 100.000 Contractors in Iraq”. *The Washington Post*. 5 Δεκεμβρίου 2006 στη σελίδα <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/12/04/AR2006120401311.html> (έγινε πρόσβαση στις 7-8-2013)
- Migdal, Joel. *Strong Societies and Weak States*, Princeton: Princeton University Press, 1988, σελ.18-19
- Miller, T. Christian. “Private Contractors Outnumber US Troops in Iraq”. *The Los Angeles Times*. 4 Ιουλίου 2007 στη σελίδα <http://www.commondreams.org/archive/2007/07/04/2284> (έγινε πρόσβαση στις 7-8-2013)

Mockler, Anthony. *The New Mercenaries*, London: Sidgewick & Jackson, 1985, σελ.14

Moskos, Charles C. 'Toward a Postmodern Military: The United States as a Paradigm' στο βιβλίο *The Postmodern Military* των Charles C. Moskos, John Allen Williams και David R. Seagal (επιμ.), Oxford: Oxford University Press, 2000, σελ.15

Norton-Taylor, Richard. "Britain: Army fears loss of top troops to private firms", *The Guardian*, 8th August 2005 στη σελίδα <http://www.corpwatch.org/article.php?id=12662> (έγινε πρόσβαση στις 2/9/2013)

O' Brien, Kevin A. "Military-Advisory Groups and African Security: Privatised Peacekeeping", *International Peacekeeping* 5, no.3 (Autumn, 1998) σελ.78-105

O'Brien, Kevin A. 'Private Military Companies and African Security, 1990-1998' στο βιβλίο *Mercenaries: An African Security Dilemma* των Abdel-Fatau Musah και J. Kayode Fayemi (επιμ.), London: Pluto Press, 2000, σελ.55-57

O'Brien, Kevin A. 'What should and what should not be regulated?', στο βιβλίο *From Mercenaries to Market: The Rise and Regulation of Private Military Companies* των Simon Chesterman και Chia Lehnhardt (επιμ.), Oxford: Oxford University Press, 2007

Ortiz, Carlos. 'Overseas Trade in Early Modernity and the Emergence of Embryonic Private Military Companies' σελ.21 στο βιβλίο *Private Military and Security Companies: Chances, Problems, Pitfalls and Prospects*, Wiesbaden : VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007, των Thomas Jäger και Gerhard Kümmel (επιμ.)

Ortiz, Carlos. *Private Armed Forces and Global Security: A Guide to the Issues*, (Santa Barbara, Denver, Oxford: Praeger, March 2010), σελ. 48.

Ortiz, Carlos. 'The Private Military Company: An Entity at the Center of Overlapping Spheres of Commercial Activity and Responsibility' σελ.57 στο βιβλίο *Private Military and Security Companies: Chances, Problems, Pitfalls and Prospects*, Wiesbaden : VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007, των Thomas Jäger και Gerhard Kümmel (επιμ.)

Pech, Khareen and Yusef Hassan, "Sierra Leone's Faustian Bargain," *Weekly Mail and Guardian*, May 20, 1997, p. 1.

- Reno, William. *Warlord Politics and African States*, Boulder: Lynne Rienner, 1998
- Sanchez, Henry. “Why Do States Hire Private Military Companies?” στη σελίδα <http://newarkwww.rutgers.edu/global/sanchez.htm> (έγινε πρόσβαση στις 25-8-2013)
- Sansom, George. *A History of Japan: 1615-1867*, Stanford, California: Stanford University Press, 1963
- Shearer, David. ‘Private Armies and Military Intervention’, London: International Institute for Strategic Studies, Adelphi Paper no. 316, 1998
- Singer, P.W. *Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Military Industry*, New York, Cornell University Press, 2003
- Singer, P.W. “Corporate Warriors: The Rise and Ramifications of the Privatized Military Industry” (*International Security*, Vol. 26, No. 3, Winter 2001/2002.) σελ. 9-10 στη σελίδα <http://www.brookings.edu/~media/research/files/articles/2002/1/01us%20military%20singer/20020128>
- Spearin, Christopher. ‘American Hegemony Incorporated: The Importance and Implications of Military Contractors in Iraq’, *Contemporary Security Policy*, 2003, Vol. 24(3). pp.26-47
- Spicer, T. ‘Interview’, *Cambridge Review of International Relations*, Cambridge: 1999, vol. XIII, no.1, σελ.165
- Steinhoff, Uwe. ‘What are Mercenaries?’ σελ.28 στο βιβλίο *Private Military and Security Companies: Ethics, policies and civil-military relations* των Andrew Alexandra, Deane-Peter Baker, Marina Caparini, New York: Routledge, 2008
- Taulbee, Larry. “Reflections on the Mercenary Option” *Small Wars and Insurgencies* 9, no.2 (Autumn 1998):145
- Thomson, J. *Mercenaries, Pirates and Sovereigns*, Princeton, NJ: Princeton University Press, 1994, σελ.70
- Vines, Alex. ‘Gurkhas and the private security business in Africa’ από το βιβλίο των Jakkie Cilliers και Peggy Mason (επιμ.), *Peace, profit or plunder? The Privatisation of Security in War-Torn African Societies*, Institute for Security Studies, Pretoria,

1999 στη σελίδα <http://www.issafrica.org/uploads/PEACECHAP7.PDF> (έγινε πρόσβαση στις 16-8-2013)

Wild, Anthony. *The East India Company Trade and Conquest from 1600* (London, Harper Collins, 1999) σελ.133

Young, Angelo. “And The Winner For The Most Iraq War Contracts Is . . . KBR, With \$39.5 Billion In A Decade”, 19 Μαρτίου 2013 στη σελίδα <http://www.ibtimes.com/winner-most-iraq-war-contracts-kbr-395-billion-decade-1135905> (έγινε πρόσβαση στις 7-8-2013)

Zamparelli, Stephen. “Contractors on the Battlefield: What Have We Signed Up For?”, Air War College report, March 1999

Σελίδες στο διαδίκτυο

<http://www.aegisworld.com/service/maritime/> (έγινε πρόσβαση στις 17-8-2013)

<http://www.bapsc.org.uk/> (έγινε πρόσβαση στις 9-8-2013)

<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/509133/ronin> (έγινε πρόσβαση στις 13-8-2013)

<http://www.chilport.co.uk/> (έγινε πρόσβαση στις 10-8-2013)

<http://defense.about.com/od/contracting/a/Contract-Types.htm> (έγινε πρόσβαση στις 17-8-2013)

<http://www.icoc-psp.org/> (έγινε πρόσβαση στις 4-9-2013)

<http://www.icrc.org/ihl/WebART/470-750057> (έγινε πρόσβαση στις 19-8-2013)

<http://www.icrc.org/eng/resources/documents/misc/montreux-document-170908.htm> (έγινε πρόσβαση στις 4-9-2013)

<http://www.privatemilitary.org> (έγινε πρόσβαση στις 29-7-2013)

<http://roncoconsulting.com/> (έγινε πρόσβαση στις 10-8-2013)

<http://wiki.samurai-archives.com/index.php?title=Ronin> (έγινε πρόσβαση στις 13-8-2013)

<http://www.stability-operations.org/?page=Code> (έγινε πρόσβαση στις 9-8-2013)

<http://www.sterlinggo.com/experience/overview/> (έγινε πρόσβαση στις 10-8-2013)

<http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/chart.pdf> (έγινε πρόσβαση στις 10-8-2013)